ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

1881

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΑΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1881

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

Ἀριθ. 268 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ ΣΤ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑνδέκατος Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἀθήναις, γρ. 10, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ γρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20.–Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.–Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 15 Φεβρουαρίου 1881

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΑΙΕΜΑΝ

Αὐτοβιογραφία.

Συνέχ. καὶ τέλος· ἴδε σελ. 81.

Ἐν τούτοις οὐδαμοῦ εὕρισκον διέξοδον ἀπὸ τῆς οἰκτρᾶς καὶ ταπεινῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρισκόμην, ὅτε αἴφνης ἠλευθερώθην ὡς διὰ θαύματος. Προσπαθήσας ἡμέραν τινὰ νὰ ἐγείρω βαρὺν πίθον ἐτραυματίσθην κατὰ τὸ στῆθος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπέπτυον αἷμα καὶ ἠδυνάτουν νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐργαστηρίου. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου ἐπορεύθην πεζὸς εἰς Ἀμβοῦργον, ἔνθα κατώρθωσα νὰ εὕρω θέσιν ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ 180 μάρκων. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ **Lindemann**, νεωτέρου, πλησίον τοῦ ἰχθυοπωλείου τῆς Ἀλτόνας, εἶτα δὲ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ **E. L. Doycke**, νεωτέρου, ἐν Ἀμβούργῳ. Ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα τῶν αἱμοπτύσεων καὶ τῶν δεινῶν πόνων τοῦ στήθους ἠδυνάτουν νὰ ἐργασθῶ εἰς βαρείας ἐργασίας, οἱ ἀνώτεροί μου μὲ ἐθεώρησαν ἄχρηστον, οὕτω δὲ ἀπώλεσα καὶ τὴν θέσιν ταύτην, ἐν ᾗ ἔμεινα ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας. Τότε εἶδον ὅτι δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ ζητήσω τοιαύτας ἐργασίας, ὠθούμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ κερδίσω τὸν ἐπιούσιον ἄρτον δι' ἄλλου τινὸς οἱουδήποτε, ἔστω καὶ ταπεινοτάτου ἔργου, ἐζήτησα νὰ προσληφθῶ εἰς ὑπηρεσίαν πλοίου τινός. Οὕτω, τῇ συστάσει τοῦ καλοκἀγάθου προμηθευτοῦ τῶν πλοίων **I. F. Wendt**, γεννηθέντος ἐν Στερνβέργῃ τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ συναυξηθέντος μετὰ τῆς ἀποθανούσης μητρός μου, κατώρθωσα νὰ προσληφθῶ ὡς θαλαμηπόλος (καμαρότος) εἰς τὸ μικρὸν βρίκιον «Δωροθέα». Τὸ πλοῖον τοῦτο ἀνῆκον εἰς τοὺς ἐμπόρους Βέξμουθ καὶ Κρούγμαν διῳκεῖτο ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Σιμόνσεν, καὶ ἦτο προωρισμένον νὰ ἐκτελῇ τοὺς πλόας μέχρι τῆς Γκουαδύρας ἐν Βενεζουέλᾳ.

Πτωχὸς ὑπῆρξα πάντοτε· οὐδέποτε ὅμως εὑρέθην τόσῳ ἐξηντλημένος ὅσῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφοῦ ἐπώλησα καὶ αὐτὸ τὸ μόνον μου ἐπανωφόριον ὅπως προμηθευθῶ μάλλινον σκέπασμα! Τῇ 28 Νοεμβρίου κατελείψαμεν τὸ Ἀμβοῦργον ἔχοντες εὔνουν τὸν ἄνεμον· μετά τινας ὅμως ὥρας οὗτος μετεβλήθη, οὕτω δ' ἐμείναμεν ἐπὶ τρεῖς ὥρας παρὰ τὸν Ἄλβιν, οὗ μακρὰν τοῦ **Blankenese**. Μόλις δὲ κατὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου ἔπνευσε πάλιν εὔνους ἄνεμος· οὕτω διελθόντες τὸ Κουξχάβεν ἠλθομεν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Πλησίον ὅμως τῆς νήσου Ἑλγολάνδης ἤρξατο ὁ ἄνεμος νὰ πνέῃ ἐκ δυσμῶν, ἐξηκολούθησε δ' οὕτω πνέων διαρκῶς μέχρι τῆς 12 Δεκεμβρίου. Ἐνῷ δὲ ἠγωνιζόμεθα, νὰ ὠφεληθῶμεν ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου οὐδόλως ἢ ὀλίγον μόνον ἐπροχωροῦμεν, μέχρις οὗ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 12 Δεκεμβρίου, ἐπελθούσης τρομερᾶς θυέλλης, ἐναυαγήσαμεν πλησίον τῆς νήσου Τέξελ εἰς τὰ ἀμμώδη παράλια τὰ ὀνομαζόμενα «ἡ νῆσος Γρόνδη». Ἀφοῦ δὲ μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας ἐπὶ ἑννέα ὥρας ἐφερόμεθα τῇδε κἀκεῖσε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων ἔν τινι μικρᾷ ἀκαλύπτῳ λέμβῳ, ἅπαν τὸ πλήρωμα, συνιστάμενον ἐξ ἐννέα προσώπων, ἐσώθη ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης. Μετὰ μεγάλης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν θ' ἀναμιμνήσκωμαι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ λέμβος ἡμῶν ἐξεσφενδονίσθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας εἰς τὰ ἀμμώδη παράλια, οὗ μακρὰν τῶν παραλίων τῆς Τέξελ. Καὶ δὲν ἐγνώριζον μὲν εἰς ποίαν χώραν ἐρρίφθημεν, τοῦτο ὅμως ἠσθανόμην, ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς γῆν ξένην. Μοὶ ἐφάνη ὡς νὰ ἤκουον φωνὴν ψιθυρίζουσαν εἰς τὰ ὦτά μου, ὅτι νῦν ἐπῆλθεν ἡ πλημμυρὶς εἰς τὰ συμβάντα μου καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῶ τοῦ ῥεύματος τούτου. Καὶ ὄντως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ πράγματα ἐπιβεβαίωσαν τὴν εὔθυμον ταύτην πεποίθησίν μου, διότι ἐν ᾧ ὁ πλοίαρχος καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἀπώλεσαν τὰ πάντα εἰς τὸ ναυάγιον, ἀνευρέθη πλέον ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐξήχθη ἀβλαβὲς τὸ μικρόν μου κιβώτιον, ἐν ᾧ εἶχόν τινα ὑποκάμισα καὶ περικνημίδας, πρὸς δὲ καὶ τινας συγκατικὰς ἐπιστολὰς τοῦ κυρίου **Wendt** διὰ τὴν Γκουαδύραν. Ἕνεκα τῆς παραδόξου ταύτης τύχης ὠνομάσθην παρὰ πάντων «Ἰωνᾶς», καὶ διὰ τῆς προσεπωνυμίας ταύτης ἐκαλούμην ἐνόσῳ ἔμενον ἐν Τέξελ. Ἐνταῦθα ἐφιλοξενήθημεν λίαν φιλοφρόνως ὑπὸ τοῦ προξένου Σόνδερδορπ καὶ τοῦ κ. Ῥάμ· ὅταν ὅμως οὗτοι μοὶ προέτεινον νὰ μὲ ἀποστείλωσι μετὰ τοῦ λοιποῦ πληρώματος διὰ τοῦ Χάρλιγκεν εἰς Ἀμβοῦργον ἠρνήθην ὁριστικῶς, εἰπὼν συγχρόνως ὅτι ἐσκόπουν νὰ μείνω ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ μεταβῶ εἶτα εἰς Ἀμστελόδαμον, ὅπως καταταγῶ αὐτόθι στρατιώτης. Ἔπραττον δὲ τοῦτο, διότι ἦμην ἐντελῶς ἀχρήματος καὶ οὐδεμίαν ἄλλην διέξοδον ἔβλεπον πρὸς συντήρησίν μου. Οὕτω οἱ πρόξενοι Σόνδερδορπ καὶ Ῥάμ ἐπλήρωσαν, παρακληθέντες θερμῶς ὑπ' ἐμοῦ, τὸν

ναῦλόν μου (περίπου 3,5 μάρκας) δι' Ἀμστελόδαμον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνεμος εἶχε νῦν μεταστραφῆ εἰς νότιον τὸ πλοιάριον ἐρ' οὗ ἐπέβαινον προσορμίσθη ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν Ἐγκλούζεν, οὕτω δὲ παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι μέχρις οὗ ἐπιβῶμεν τῆς Ὁλλανδικῆς πρωτευούσης. Καὶ κατὰ τὸν πλοῦν τοῦτον ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐνδυμασίας μου ὑπέφερον δεινῶς, καὶ ἐν Ἀμςελοδάμῳ δὲ δὲν εἶδον εὐθὺς τὴν τύχην προσμειδιῶσαν. Τότε ἤρχιζεν ὁ χειμών, ἐγὼ δ' ἐστερούμην ἐνδυμάτων, ἐξ οὗ δεινῶς ὑπέφερον ἐκ τοῦ ψύχους. Ἡ γνώμη τοῦ νὰ καταχθῶ στρατιώτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ τόσῳ ταχέως, ὡς ἐνόμιζον, τὰ ὀλίγα δὲ φιορίνια, τὰ ὁποῖα συνέλεξα ὡς ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῆς νήσου Τέξελ καὶ τῆς Ἐγκχούϋζεν καὶ τὰ δύο φιορίνια, τὰ ὁποῖα ἔλαβον παρὰ τοῦ προξένου τοῦ Μεκλεμβούργου ἐν Ἀμςελοδάμῳ κατηναλώθησαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς κυρίας Graalman, ἔνθα κατέλυσα. Ὅταν δὲ τὰ χρήματά μου ἐξέλιπον ἐντελῶς ἠσθένησα καὶ ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ἐκ τῆς οἰκτρᾶς ταύτης κατασάσεως μὲ ἠλευθέρωσε πάλιν ὁ ἄνω μνημονευθεὶς προμηθευτὴς τῶν πλοίων I. F. Wendt, πρὸς ὃν εἶχον γράψει ἀπὸ τῆς Τέξελ, ὅπως ἀναγγείλω αὐτῷ τὸ ναυάγιόν μας καὶ ὅπως τῷ ἀνακοινώσω ὅτι ἐσκόπουν νὰ ζητήσω τύχην ἐν Ἀμστελοδάμῳ. Ἡ ἐπιστολή μου ἐκείνη κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἐδόθη αὐτῷ ἐν καιρῷ τοῦ δείπνου ὅπερ παρεῖχεν εἰς πολλοὺς φίλους του ἐπί τινι ἑορτῇ. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ εἴδησις τῆς δυστυχίας μου διήγειρε γενικὴν ἐν τῷ συμποσίῳ συμπάθειαν, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ δι' αὐτοῦ γινομένη συνεισφορὰ 240 φιορινίων, ἅτινα μοι ἀπέστειλε διὰ τοῦ προξένου Qvack. Συγχρόνως δὲ μὲ ἐσύστησε εἰς τὸν ἐξαίρετον γενικὸν πρόξενον τῆς Πρωσσίας κ. W. Hepner ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ὅστις πάραυτα μοὶ παρέσχε θέσιν εἰς τὸ ἐμπορικὸν γραφεῖον τοῦ κ. F. C. Quien.

Εἰς τὸ νέον τοῦτο ἔργον μου εἶχον ὡς ἐνασχόλησιν νὰ σφραγίζω τὰς συναλλαγματικὰς καὶ νὰ εἰσπράττω τὰ χρήματα ἐν τῇ πόλει, νὰ φέρω ἐπιστολὰς εἰς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ νὰ παραλαμβάνω τοιαύτας. Μοὶ ἤρεσε δὲ πολὺ ἡ μηχανικὴ αὕτη ἐργασία, διότι μοὶ κατέλιπε καιρὸν ὅπως σκεφθῶ περὶ τῆς ἀμελητθείσης παιδεύσεώς μου.

Καὶ δὴ κατὰ πρῶτον ἐζήτησα νὰ μάθω καλλιγραφίαν, κατώρθωσα δὲ τοῦτο ἐντελῶς ἀφοῦ ἔλαβα 20 μαθήματα ἀπὸ τὸν διάσημον καλλιγράφον Megnée ἐκ Βρυξελλῶν. Εἶτα ἐπεδόθην μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐκμάθησιν νεωτέρων γλωσσῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐτήσιος μισθός μου ἦτο 800 μόνον φράγκα, ἐκ τούτων δὲ ἔδιδον τὰ ἡμίση διὰ τὰς σπουδάς μου, ἔζων διὰ τῶν ἑτέρων λίαν ἐστενοχωρημένως. Ἡ κατοικία μου, δι' ἣν ἐπλήρωνον 8 φράγκα κατὰ μῆνα, ἦτο ἐλεεινόν τι δωμάτιον ὑπὸ τὴν στέγην, οὐδόλως θερμαινόμενον δι' ἑστίας. Διὸ τὸν μὲν χειμῶνα ἔτρεμον ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸ δὲ θέρος ὑπέφερον τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ μεγίστου καύσωνος. Τὸ πρόγευμά μου συνίστατο ἐκ ῥοφήματος δι' ἀλεύρου βρίζης κατεσκευασμένου, τὸ δὲ γεῦμά μου οὐδέποτε ἐστοίχιζεν ἀκριβώτερον τῶν 16 φοινίκων (20 λεπτῶν). Οὐδὲν ὅμως νομίζω ὠθεῖ περισσότερον πρὸς μάθησιν ὅσῳ ἡ δυστυχία καὶ ἡ πρόθεσις δι' ἐργασίας συντόνου γ' ἀπαλλαχθῇ τις αὐτῆς. Πρὸς τῇ σκέψει ταύτῃ δ' ἐγὼ συνήνουν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταστῶ ἄξιος τῆς Μίνας, πόθον, ὅστις διήγειρεν ἐν ἐμοὶ ἀδιαλείπτως ἀκατάβλητον θάρρος. Τούτου ἕνεκα ἠρξάμην τῆς σπουδῆς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμελείας, ἐνταῦθα δὲ ἡ ἀνάγκη μὲ ὤθησε νὰ εὕρω μέθοδον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκμαθήσεως ἑκάστης γλώσσης. Ἡ ἁπλῆ αὕτη μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν κατ' ἀρχὰς πολλοῦ μέρους μεγαλοφώνως, εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ ἀποφυγὴν τῶν μεταφράσεων, εἰς τὴν καθημερινὴν διδασκαλίαν ὑπὸ διδασκάλου ἐπὶ μίαν ὥραν, εἰς τὴν ἄσκησιν ἐν τῇ ξένῃ γλώσσῃ ἐπὶ πραγμάτων ἐνδιαφερόντων ἡμᾶς, τὴν διόρθωσιν αὐτῶν τῇ ἐπιβλέψει τοῦ διδασκάλου, τὴν ἐκμάθησιν ἀπὸ στήθους καὶ τὴν ἀπαγγελίαν μετά τινα χρόνον τῶν τεμαχίων, ἅτινα διωρθώθησαν τῇ προτεραίᾳ. Ἡ μνήμη μου μὴ ἀσκηθεῖσα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἦτο λίαν ἀσθενής, ἀλλ' ἐγὼ ἐπωφελούμην πάσης στιγμῆς καὶ ὑπέκλεπτον μάλιστα χρόνον πρὸς μάθησιν. Ὅπως δ' ἐθεσθῶ ὅσῳ δυνατὸν καὶ εἰς τὴν προφορὰν, μετέβαινον τακτικῶς ἀνὰ Κυριακὴν δὶς εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπανελάμβανον ἡσύχως καὶ κατ' ἐμαυτὸν ἑκάστην λέξιν τοῦ κηρύγματος. Καὶ καθ' ὅλους δὲ τοὺς ἡμερησίους δρόμους, καὶ κατὰ τὰς βροχερὰς ἔτι ἡμέρας, ἔφερον βιβλίον ἐν τῇ χειρί, ἐξ οὗ πάντοτε ἐμάνθανόν τι ἀπὸ στήθους. Οὐδέποτε περιέμενον εἰς τὸ ταχυδρομεῖον χωρὶς ν' ἀναγινώσκω. Οὕτως ἐνίσχυσα κατὰ μικρὸν τὴν μνήμην μου ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠδυνάμην μετὰ τρεῖς μῆνας ν' ἀπαγγέλλω ἀπὸ στήθους εἰς τοὺς διδασκάλους μου κ. Teylor καὶ Thompson εἴκοσι τετυπωμένας σελίδας ἀγγλικοῦ πεζοῦ λόγου κατὰ λέξιν, ἤρκει μόνον ν' ἀνεγίνωσκον αὐτὰς πρότερον τρὶς προσεκτικῶς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔμαθον ἐντελῶς ἀπὸ στήθους ὅλον τὸν «Vicar of Wakefield» τοῦ Γκόλδσμιθ, καὶ τὸν Ἰβανώην τοῦ Βάλτερσκοτ. Ἐπ' ἐλάχιστον δ' ἐκοιμώμην ἕνεκα τῆς μεγάλης μου διεγέρσεως, ἐπαναλαμβάνων ἔτι ἅπαξ ἐν τῇ μνήμῃ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀγρυπνίας τὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἀναγνωσθέντα. *Ἐπειδὴ δὲ ἡ μνήμη συγκεντροῦται περισσότερον κατὰ τὴν νύκτα ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν, λίαν ὠφελούμην διὰ τῶν νυκτερινῶν τούτων ἐπαναλήψεων. Ταύτην δὲ τὴν μέθοδον συνιστῶ εἰς πάντας.* Οὕτως εἰς διάστημα ἡμίσεος ἔτους ἐγνώριζον ἐντελῶς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Τὴν αὐτὴν μέθοδον μετεχειρίσθην καὶ διὰ τὴν γαλλικήν, ἣν ἐξέμαθον κατὰ τοὺς ἑπομένους ἓξ μῆνας. Ἐκ τῶν γαλλικῶν συγγραμμάτων ἔμαθον ἀπὸ στήθους, τὰς «Τύχας τοῦ Τηλεμάχου» τοῦ Φενελῶνος καὶ «Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν» τοῦ Σαμπιέρου. Τόσῳ δὲ εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων ἀγώνων ἡ μνήμη μου ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους, ὥστε λίαν εὐκόλως ἔμαθον εἶτα τὴν Ὁλλανδικήν, τὴν Ἱσπανικήν, τὴν Ἰταλικὴν καὶ τὴν Πορτογαλλικήν, ἤρκουν δὲ ἓξ καὶ μόναι ἑβδομάδες ὅπως δύναμαι εὐχερῶς νὰ ὁμιλῶ καὶ γράφω οἱανδήποτε τῶν γλωσσῶν τούτων.

Δὲν γνωρίζω ἂν πρέπῃ νὰ ἀποδώσω εἰς τὴν πολλὴν ἀνάγνωσιν διὰ φωνῆς ζώσης ἢ εἰς τὸ ὑγρὸν κλίμα τῆς Ὁλλανδίας τὴν ἴασιν καὶ τὴν ἔκτοτε οὐδέποτε ἐπάνοδον τοῦ στηθικοῦ πάθους μου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς διαμονῆς μου ἐν Ἀμστελοδάμῳ.

Ἕνεκα τῶν σπουδῶν μου ὅμως ἠμέλησα τῶν μηχανικῶν ἐργασιῶν ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ κ. F. C. Quien, ἰδίως δὲ ὅταν ἐθεώρησα πλέον αὐτὰς ὡς μὴ ἁρμοζούσας πρὸς τὴν ἀξίαν μου. Ἐν τούτοις οἱ ἀνώτεροί μου δὲν ἤθελον ποσῶς νὰ μὲ προαγάγωσιν εἰς ἄλλην θέσιν, ἴσως διότι ἐσκέπτοντο ὅτι ὁ ἀνεπιτήδειος ὑπηρέτης ἐμπορικοῦ γραφείου ἤθελεν εἶσθαι ἐντελῶς ἄχρηστος εἰς ἄλλην οἱανδήποτε ἀνωτέραν ὑπηρεσίαν.

Τέλος κατώρθωσα διὰ τῶν φίλων μου Λουδοβίκου Stoll ἐν Μαγχάμ καὶ τοῦ I. H. Balauf ἐν Βρέμῃ νὰ διορισθῶ τῇ 1 Μαΐου 1844 ἀνταποκριτὴς καὶ λογιστὴς τοῦ γραφείου τῶν κυρίων B.H. Schrüder καὶ Σ^ις ἐν Ἀμστελοδάμῳ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν συνεφώνησα ἐτησίως 1200 φράγκα, κατόπιν ὅμως, ὅταν οἱ ἀνώτεροί μου εἶδον τὸν ζῆλον μεθ' οὗ εἰργαζόμην, μοὶ προσέθεσαν ἕτερα 800 φράγκα, πρὸς μείζονα παρότρυνσιν.

Ἡ ἐλευθεριότης αὕτη, δι' ἣν θέλω ὀφείλει ἐσαεὶ πρὸς τοὺς κυρίους τούτους εὐγνωμοσύνην, ἐπέπρωτο νὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς μελλούσης εὐτυχίας μου· διότι γνωρίζων ὅτι ἤθελον γείνῃ αὐτοῖς χρησιμώτερος ἐὰν ἐγνώριζον τὴν Ῥωσσικήν, ἤρχισα εὐθὺς σπουδάζων καὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην. Τὰ μόνα ῥωσσικὰ βιβλία, ἅτινα τότε ἠδυνήθην νὰ προμηθευθῶ, ἦσαν παλαιά τις γραμματική, λεξικόν, καὶ κακή τις μετάφρασις τῶν «Τυχῶν τοῦ Τηλεμάχου». Δὲν ἠδυνήθην ὅμως μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας μου νὰ εὕρω καὶ διδάσκαλον τῆς Ῥωσσικῆς· διότι πλὴν τοῦ ῥώσσου γενικοῦ προξένου κυρίου Tannenberg, ὅστις ἠρνήθη νὰ μοὶ γείνῃ διδάσκαλος, οὐδεὶς ἄλλος τότε ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἐγνώριζε ἕως καὶ μίαν μόνην λέξιν ῥωσσικήν. Ἠρξάμην λοιπὸν ἄνευ διδασκάλου, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἶχον ἤδη ἐννοήσει, τῇ βοηθείᾳ τῆς γραμματικῆς, τὰ ῥωσσικὰ στοιχεῖα καὶ τὴν προφορὰν αὐτῶν. Τότε ἤρχισα τὴν παλαιὰν μέθοδον· συνέταττον μικρὰς φράσεις καὶ ἱστορίας καὶ ἐμάνθανον αὐτὰς ἀπὸ στήθους. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον οὐδένα, ὅστις νὰ διορθοῖ τὰς ἐργασίας μου, βεβαίως θὰ ἦσαν αὗται λίαν ἐσφαλμέναι. Ἀλλ' ἐκοπίασα διὰ πρακτικῶν ἀσκήσεων νὰ ἀποφύγω ὅσῳ δυνατὸν τὰ σφάλματα ταῦτα, μανθάνων ἀπὸ στήθους τὴν ῥωσσικὴν μετάφρασιν τῶν «Τυχῶν τοῦ Τηλεμάχου». Ἐφαντάσθην δὲ τότε ὅτι θὰ ἐπροχώρουν ταχύτερον ἐὰν εἶχον τινὰ παρ' ἐμοὶ, εἰς ὃν νὰ διηγοῦμαι τὰ συμβάντα τοῦ Τηλεμάχου. Ἐσυμφώνησα λοιπὸν πτωχόν τινα Ἰουδαῖον ἀντὶ πέντε φράγκων καθ' ἑβδομάδα, ὅπως ἐπὶ δύο ὥρας καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀκούῃ τὴν ῥωσσικήν μου ἀπαγγελίαν, ἐξ ἧς οὐδὲ μίαν ἐνόει συλλαβήν.

Εἰς τὰς συνήθεις ὁλλανδικὰς οἰκίας τὰ δάπεδα τῶν οἰκιῶν εἶναι δι' ἁπλῶν σανίδων κατασκευασμένα, οὕτω δὲ δύναται ὁ κατοικῶν εἰς τὸ εἰσώγαιον νὰ ἀκούῃ ὅ,τι λέγεται εἰς τὸ τρίτον πάτωμα. Ἕνεκα τούτου ἡ μεγαλόφωνος ἀπαγγελία μου ἦτο ὀχληρὰ εἰς τοὺς παροικοῦντας διὸ καὶ ἠναγκάσθην δὶς ν' ἀλλάξω κατοικίαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπουδῆς τῆς ῥωσσικῆς γλώσσης, ἕνεκα τῶν παραπόνων τῶν ἐνοίκων πρὸς τοὺς οἰκοδεσπότας μου· ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐδόλως ἐμείουν τὸν ζῆλόν μου διὸ καὶ ἠδυνήθην μετὰ ἓξ μόλις ἑβδομάδας νὰ γράψω τὴν πρώτην μου ῥωσσικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Βασίλειον Potnikow, τὸν ἐν Λονδίνῳ ἀνταποκριτὴν τῶν μεγάλων ἐμπόρων τοῦ ἰνδικοῦ (λουλακίου), ἀδελφῶν Malutin ἐν Μόσχᾳ. Ἠδυνήθην δὲ καὶ νὰ διαλεχθῶ εὐχερῶς διὰ τῆς μητρικῆς των γλώσσης μετὰ τῶν ἐμπόρων Matwiejew καὶ Frolow, οἵτινες ἦλθον ἐν Ἀμστελοδάμῳ δι' ὑποθέσεις ἐπὶ τοῦ ἰνδικοῦ.

Περατώσας τὴν σπουδὴν τῶν γλωσσῶν, τότε καὶ μόνον ἠρξάμην νὰ σπουδάζω καὶ τὴν φιλολογίαν τῶν γλωσσῶν τούτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1846 οἱ ἐξαίρετοι προϊστάμενοί μου μὲ ἀπέστειλαν ὡς ἀνταποκριτὴν αὐτῶν εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα, ὅπως καὶ ἐν Μόσχᾳ βραδύτερον, οἱ κόποι μου ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας ὑπερβάσης τὰς προσδοκίας τῶν ἀποστειλάντων με. Ἀφοῦ δὲ εἶδον, ὅτι κατέστην ἀπαραίτητος εἰς τὸν οἶκον τοῦ B. H. Shroeder καὶ Σ^ις καὶ ὅτι ἀπέκτησα ἀνεξάρτητον ἐπάγγελμα, ἔγραψα τάχιστα ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἄνω μνημονευθέντα φίλον τῆς οἰκογενείας Μέγκε κ. C. H. Laue ἐν Neu-Strelitz, ἐν ᾗ διηγούμην αὐτῷ ἅπαντα τὰ συμβάντα μου καὶ παρεκάλουν συγχρόνως νὰ ζητήσῃ ἐν ὀνόματί μου τὴν χεῖρα τῆς Μίννας. Πόσον ὅμως ἐξεπλάγην λαβὼν μετὰ μῆνα περίπου τὴν λυπηρὰν ἀπάντησιν, ὅτι ἡ Μίννα εἶχε νυμφευθῆ ἄλλον πρό τινων ἡμερῶν. Ἡ ἀπάτη αὕτη μοὶ ἐφάνη τότε ὡς πρᾶγμα βαρύτατον. Ἐγενόμην ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν καὶ ἠσθένησα. Ἀδιακόπως ἀνεπόλουν ἐν τῇ μνήμῃ πᾶν ὅ,τι συνέβη εἰς ἡμᾶς μετὰ τῆς Μίννας κατὰ τὴν παιδικήν μας ἡλικίαν, τὰ ἡδέα ὄνειρα καὶ τὰ μεγάλα σχέδια, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία μοὶ ἐφαίνετο τα-

νῦν πιθανωτέρα. Πῶς ὅμως ἠδυνάμην νὰ σκερθῶ ὅτι θὰ ἐπιχείρουν αὐτὰ ἄνευ τῆς Μίννας; Τότε ἤλεγχον ἐμαυτὸν πικρῶς, διατί νὰ μὴ ζητήσω πρότερον, πρὶν ἢ ἔλθω εἰς Πετρούπολιν, τὴν χεῖρα τῆς Μίννας· ἀλλ' εὐθὺς πάλιν ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐγενόμην γελοῖος, καθόσον τότε ἤμην ἁπλοῦς ἐμπορουπάλληλος, ἐν Ἀμστελοδάμῳ, οὐδόλως ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ὑποκείμενος εἰς τὰς ἑκάστοτε διαθέσεις τῶν κυρίων μου, οὐδόλως δὲ προεῖδον ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα πιθανὸν καὶ νὰ ἀπετύγχανον ἐντελῶς. Ἐπίσης μοι ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἡ Μίννα νὰ εἶνε εὐτυχὴς πλησίον ἑτέρου συζύγου, ὅπως κἀγὼ οὐδέποτε θὰ ἐνωμφευόμην ἄλλην. Διατί δὲ μὲ ἀπέσπα ἡ σκληρὰ τύχη ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν, μετὰ προσπαθείας δεκαεξαετεῖς πρὸς ἀπόκτησίν της, ἐνόμιζον τέλος ὅτι ἐπετύγχανον τοῦ σκοποῦ; Συνέβη τότε εἰς ἀμφοτέρους πραγματικῶς ὅ,τι συμβαίνει ἐν ὀνείρῳ. Φανταζόμεθα ὅτι διώκομέν τινα ἀπαύστως, κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ καθ' ἣν νομίζομεν ὅτι τὸν συλλαμβάνομεν, διαφεύγει ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν. Ἐνόμιζον πρὸς τούτοις τότε ὅτι οὐδέποτε ἤθελον δυνηθῆ νὰ καταβάλω τὴν θλῖψίν μου διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μίννας. Ἀλλ' ὁ χρόνος, ὁ τὰ πάντα ἰώμενος, ἐπέδρασε λίαν εὐεργετικῶς καὶ ἐπ' ἐμοῦ, οὕτω δὲ, καίτοι ἐπὶ ἔτος ὅλον θλιβόμενος διὰ τὴν ἀπολεσθεῖσαν, ἠδυνήθην κατὰ μικρὸν νὰ ὑποβληθῶ εἰς τὰς ἐμπορικάς μου ἐπιχειρήσεις.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς διατριβῆς μου ἐν Πετρουπόλει τόσῳ ηὐνοήθην ὑπὸ τῆς τύχης, ὥστε ἐνεγράφην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1847 εἰς τὸν ἐμπορικὸν σύλλογον μετὰ τῶν μεγάλων ἐμπόρων. Ἐξηκολούθουν δὲ τὰς σχέσεις μου ἀναλλοιώτους καὶ μετὰ τοῦ οἴκου τῶν κυρίων B. H. Schröder καὶ Σ^ας ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ὧν τὴν ἀνταπόκρισιν διετήρησα ἐπὶ 11 σχεδὸν ἔτη. Τὸ ἐμπόριόν μου περιορίζετο ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὸ ἰνδικὸν, ἐφ' οὗ εἶχον ἀποκτήσει πολλὰς γνώσεις ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ἐφ' ὅσον δὲ ἡ περιουσία μου δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνέλθει τὰς 200,000 φράγκων ἔδιδον πίστωσιν μόνον εἰς οἴκους ἔχοντας ἀνεγνωρισμένην φήμην.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἤκουσά τι περὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου Λουδοβίκου Σχλίμαν, ὅστις μετανεστάτευσε κατὰ τὸ 1840 εἰς Καλιφορνίαν, μετέβην αὐτόσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1850, ὅτε ἔμαθον ὅτι ἀπέθανεν. Εὑρισκόμην δ' ἐν Καλιφορνίᾳ εἰσέτι ὅταν τῇ 4 Ἰουνίου 1850 ἐκηρύχθη αὕτη πολιτεία δημοκρατουμένη, ὅτε ὅλοι οἱ αὐτόθι διατρίβοντες ἐγένοντο αὐτὸ τοῦτο Ἀμερικανοὶ πολιτογραφηθέντες. Τότε ἐγενόμην κἀγὼ πολίτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐν ἔτει 1852 ἵδρυσα ἐν Μόσχᾳ παράρτημα, πρὸς πώλησιν κατὰ μεγάλας ποσότητας τοῦ ἰνδικοῦ· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον διευθυντὴν τὸν ἐξαίρετον ἀνταποκριτήν μου Alexei Matwicjew, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν ὑπηρέτην του Jutschenko, τὸν ὁποῖον ἀνύψωσα εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐμπόρων δευτέρας τάξεως. Διότι πρεσβεύω, ὅτι ἐπιτήδειος ὑπηρέτης δύναται νὰ γείνῃ ἀξιόλογος διευθυντής, ἐνῷ ὁ διευθυντὴς οὐδέποτε γίνεται καλὸς ὑπηρέτης.

Ἐν Πετρουπόλει ἀπησχολημένος ὢν ἕνεκα τῶν πολλῶν μου ἐργασιῶν δὲν εὕρισκον ἐπαρκῆ χρόνον πρὸς σπουδὴν γλωσσῶν, μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1854 εὗρον εὐκαιρίαν ὅπως μάθω τὴν Σουηδικὴν καὶ Πολωνικὴν γλῶσσαν.

Κατ' ἀξιοθαύμαστον δὲ τρόπον εἰς πολλὰς περιστάσεις τοῦ βίου μου μὲ προσφύλαξεν ἡ Θεία Πρόνοια ἀπὸ πολλῶν κινδύνων διὰ τυχαίων ὅλως συμβεβηκότων, καὶ δι' ὅλης τῆς ζωῆς μου θὰ ἐνθυμοῦμαι τὴν πρωΐαν τῆς 4 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1854, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. Ἐπειδὴ τότε οἱ ῥωσσικοὶ λιμένες εἶχον ἀποκλεισθῆ, ὅλα τὰ διὰ τὴν Πετρούπολιν ὡρισμένα ἐμπορεύματα ἀπεβιβάζοντο εἰς τοὺς πρωσσικοὺς λιμένας τῆς Καινιγσβέργης καὶ τοῦ Μέμελ, ἐκεῖθεν δὲ μετεφέροντο εἰς τὰ ἐνδότερα. Οὕτω εἶχον σταλῆ εἰς λογαριασμόν μου ἐπὶ δύο ἀτμοπλοίων εἰς Μέμελ πρὸς τοὺς ἀνταποκριτάς μου κ. κ. Meyer καὶ Σ^ια πολλαὶ ἑκατοντάδες κιβωτίων ἰνδικοῦ καὶ μέγα πλῆθος ἐμπορευμάτων ὑπὸ τῶν κυρίων I. Henry καὶ Σ^ας ἐν Λονδίνῳ καὶ τῶν κ. B. H. Schröder καὶ Σ^ας ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ὅπως ἐκεῖθεν μετενεχθῶσι διὰ ξηρᾶς εἰς Πετρούπολιν. Ἐνῷ δὲ εἶχον πορευθῆ εἰς τὰς ἐμπορικὰς δημοπρασίας τοῦ ἰνδικοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ καὶ μετέβαινον εἰς Μέμελ ὅπως παρασταθῶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐμπορευμάτων μου, ἔφθασα περὶ βαθεῖαν ἑσπέραν τῆς 3 Ὀκτωβρίου εἰς Καινιγσβέργην καὶ κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Πρωσσίας· τὴν δ' ἑπομένην πρωΐαν τυχαίως ῥίψας τὸ βλέμμα ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ δωματίου μου εἶδον λάμπουσαν διὰ χρυσῶν χαρακτήρων ἐπὶ τοῦ πύργου τῆς παρακειμένης «πρασίνης πύλης» τὴν ἑπομένην πολυστήμαντον ἐπιγραφήν:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ;
Crescit, decrescit, constans persistere nescit.

[Τὸ πρόσωπον τῆς τύχης ἀλλοιοῦται ὅπως ἡ μορφὴ τῆς σελήνης. Αὐξάνεται, μειοῦται, ἀδυνατεῖ νὰ παραμείνῃ ἀμετάβλητον].

Καί τοι δὲ δὲν ἦμην προληπτικὸς ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μοὶ ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν καὶ μὲ κατέλαβε τρομώδης φόβος ὡς ἐπὶ ἐπικειμένῃ τινὶ συμφορᾷ. Ἐξοκολουθήσας διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης τὴν πορείαν μου ἤκουσα ἔκπληκτος ἐν τῷ πρώτῳ σταθμῷ ἐν Τίλσιτ, ὅτι ἡ πόλις Μέμελ εἶχε καταληφθῆ τῇ προτεραίᾳ ὑπὸ φρικώδους πυρκαϊᾶς, ἐλθὼν δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν εὗρον ἐπιβεβαιουμένην τὴν εἴδησιν διὰ τῆς ὀλιβερωτέρας ἀποδείξεως. Ἡ πόλις ἐξετείνετο πρὸ ἡμῶν ὡς φρικῶδες νεκροταφεῖον ἐφ' οὗ ἀνέκυπτον ὡς νεκρικοὶ τάφοι οἱ ἀπεσβολωμένοι τοῖχοι καὶ αἱ καπνοδόχοι τῶν οἰκιῶν ὡς θλιβεραὶ ἀποδείξεις τῆς παροδικότητος τῶν γηΐνων πραγμάτων.

Ἐζήτησα τότε, ἡμιαπηλπισμένος, τὸν κύριον Meyer, ὃν κατωρθώσας μετὰ μικρὸν χρόνον νὰ εὕρω, ἠρώτησα, ἂν ἐσώθησαν τὰ ἐμπορεύματά μου· οὗτος δὲ ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως μοὶ ἔδειξε τὰς εἰσέτι διαπύρους ἀποθήκας, εἰπὼν «ἐκεῖ εἶνε θαμμένα». — Ὁ κτύπος ἦτο ἰσχυρότατος· διὰ συντόνου ἐργασίας εἶχον ἀποκτήσει ἐν Πετρουπόλει εἰς διάστημα ὀκτὼ καὶ ἡμίσεως ἐτῶν περιουσίαν 150000 ταλλήρων καὶ νῦν οὐδὲν ἀπέμενεν ἐξ αὐτῆς! Μετ' ὀλίγον ὅμως συνῳκειώθην καὶ μετὰ τῶν σκέψεων τούτων, καὶ οὕτως αὐτὴ αὕτη ἡ συναίσθησις τῆς καταστροφῆς μου μοὶ ἀνταπέδωκε τὴν παρουσίαν τοῦ πνεύματος.

Αἰσθανόμενος ὅτι εἰς οὐδένα ὤφειλόν τι ἤμην ἐντελῶς ἥσυχος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος εἶχε πρὸ ὀλίγου ἀρχίσει καὶ τὸ ἐμπόριον ἦτο ἀκόμη ἀβέβαιον ἔπρεπε ν' ἀγοράζω τοῖς μετρητοῖς. Ἦτο δ' ἐπόμενον νὰ προσδοκῶ καὶ παρὰ τῶν κυρίων Schröder ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἀμστελοδάμῳ πίστωσιν, ὥστε εἶχον τὴν ἀσφαλεστέραν πεποίθησιν ὅτι πάλιν διὰ τοῦ χρόνου θ' ἀνέκτων τὸ ἀπολεσθέν. Τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ σκοπῶν νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πορείαν μου εἰς Πετρούπολιν εἰσῆλθον εἰς ταχυδρομικὴν ἅμαξαν καὶ καθ' ὁδὸν διηγούμην εἰς τοὺς λοιποὺς συνοδοιπόρους τὸ συμβάν μοι ἀτύχημα, ὅτε αἴφνης εἷς ἐξ αὐτῶν ἐρωτήσας με καὶ μαθὼν τὸ ὄνομά μου «ἀλλὰ ὁ Σχλίεμαν» μοὶ εἶπε «εἶνε ὁ μόνος ὅστις δὲν ἔχασε τίποτε! Εἶμαι ὁ πρῶτος ἐμπορουπάλληλος παρὰ τῷ κυρίῳ Meyer καὶ Σ^ια. Ὅταν ἦλθον τὰ ἀτμόπλοια τὰ φέροντα τὰ ἐμπορεύματά σας, ἡ ἀποθήκη μας ἦτο ὑπερπλήρης· ἕνεκα τούτου κατεσκευάσαμεν πάρκυτα πλησίον αὐτῆς ξύλινον παράπηγμα, ἐν ᾧ ἔμειναν ἀβλαβῆ ἅπαντα τὰ ἐμπορεύματά σας».

Δὲν εἶνε πολὺ εὔκολον νὰ ἀντιταχθῇ τις ἄδακρυς εἰς τὴν ταχεῖαν μετάβασιν ἀπὸ τῆς βαθείας θλίψεως εἰς τὴν ὑψίστην χαράν, διὸ ἐπί τινας στιγμὰς ἔμεινα ἄναυδος· μοὶ ἐφαίνετο ὡς ὄνειρον, καὶ ἀδυνάτουν νὰ πιστεύσω ὅτι μόνος ἐγὼ ἔμεινα ἀβλαβὴς ἐκ τῆς γενικῆς ἐκείνης καταστροφῆς. Καὶ ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτως· τὸ δὲ ἀξιοθαυμαστότερον ἦτο, ὅτι τὸ πῦρ ἤρξατο ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀποθήκης τοῦ Meyer ἐπὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἐπεξετάθη ταχέως ἕνεκα τοῦ πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου ἀνὰ πᾶσαν τὴν λοιπὴν πόλιν· ἕνεκα δὲ τῆς θυέλλης ταύτης διεσώθη ὅλως ἀβλαβὲς τὸ ξύλινον παράπηγμα, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ὀλίγα βήματα βορειότερον τῆς ἀποθήκης.

Τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα, τὰ κατὰ καλὴν τύχην διασωθέντα, ἐπώλησα λίαν εὐθηνά, τὰ δὲ χρήματα διαχειρίσθην ἀδιακόπως, ἀγοράζων καὶ πωλῶν μεγάλας ποσότητας ἰνδικοῦ, βαφικῶν ξύλων καὶ ὑλικῶν τοῦ πολέμου (νίτρου, θείου, μολύβδου)· οὕτω δὲ, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι μεγάλοι κεφαλαιοῦχοι ἕνεκα τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐφοβοῦντο νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις, ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ ἀποκτήσω μεγάλα κέρδη, καὶ εἰς διάστημα ἔτους νὰ διπλασιάσω σχεδὸν τὴν περιουσίαν μου.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὑπεστηρίχθην οὐσιωδῶς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μου διὰ τῆς μεγάλης προνοίας καὶ ἐπιδεξιότητος τοῦ ἀνταποκριτοῦ μου καὶ ἀγαπητοῦ φίλου Ἰσιδώρου Λίχτενστάϊν, τοῦ γηραιοτέρου μετόχου τοῦ εὐσυνείπτου οἴκου Μάρκου Cohn καὶ Σας ἐν Καινιγσβέργῃ, καὶ τοῦ νεωτέρου συναδέλφου αὐτοῦ κυρίου Λουδοβίκου Λέοντος, οἵτινες ἐξέπεμπον τὰ ἐμπορεύματά μου διὰ τῆς Καινιγσβέργης, ἀφ' ἧς κατεσράφη ἡ Μέμελ, μετὰ ἀξιοθαυμάστου ταχύτητος.

Ὁ διακαὴς πόθος μου πάντοτε διετηρεῖτο ἀκμαῖος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· ἐν τούτοις δὲν ἐνόμισα καλὸν νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ταύτης πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, διότι ἐφοβούμην μὴ γείνω ἀνάρπαστος ὑπὸ τοῦ δελεαστικοῦ γοήτρου τῆς ἐξόχου ταύτης γλώσσης καὶ ἀποξενωθῆ ἕνεκα τούτου τῶν ἐμπορικῶν μου ὑποθέσεων. Ἤμην δὲ τότε τόσῳ κατάφορτος ἐξ ἐργασιῶν ὥστε ἠδυνάτουν οὐ μόνον νὰ ἀναγνώσω οἱονδήποτε βιβλίον ἀλλὰ καὶ ἁπλῆν τινα ἐφημερίδα. Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθην νὰ καταβάλλω τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὅτε κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1856 ἦλθον αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ εἰρήνης εἰς Πετρούπολιν, διὸ καὶ ἄνευ ἀναβολῆς ἐπεδόθην μετὰ πολλοῦ ζήλου εἰς τὴν νέαν ταύτην σπουδήν. Πρῶτος διδάσκαλός μου τῆς Ἑλληνικῆς ἐχρημάτισεν ὁ κύριος Νικόλαος Παπαδάκης, δεύτερος δὲ ὁ κύριος Θεόκλητος Βίμπης, ἀμφότεροι ἐξ Ἀθηνῶν. Καὶ αὗθις δὲ ἐξηκολούθησα πιστῶς τὴν αὐτὴν μέθοδον, καὶ ὅπως ἐν βραχεῖ ἐξοικειωθῶ πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων, πρᾶγμα, ὅπερ μοὶ ἐφάνη δυσκολώτερον τῆς ῥωσσικῆς διαλέκτου, ἐπρομηθεύθην νεοελληνικήν τινα μετάφρασιν τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, ἣν διεξῆλθον προσέχων συγχρόνως τὸν νοῦν καὶ συγκρίνων ἑκάστην λέξιν μετὰ τῆς ταὐτοσημάντου τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου. Διεξελθὼν ἅπαξ τὸ βιβλιάριον, ἐγνώριζον ἤδη τὰς ἡμίσεις τῶν ἐν αὐτῷ λέξεων, μετὰ ἐπανάληψιν δὲ αὐτοῦ ἐξέμαθον σχεδὸν ἁπάσας, χωρὶς ν' ἀπολέσω οὐδὲ στιγμὴν εἰς ἀνερεύνησιν ἐν λεξικῷ. Οὕτως, ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι ἐξ ἑβδομάδων κατώρθωσα νὰ ὑπερνικήσω τὰς δυσχερείας τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Τοῦτο δὲ γινομένου ἐχώρησα εἰς ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας, ἣν μετὰ τρεῖς μῆνας ἐγνώριζον ἱκανῶς, ὅπως ἐνοῶ τινας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίως δὲ τῶν Ὁμήρου, ὃν ἀνεγίνωσκον ἀδιακόπως μετ' ἀφάτου ἐνθουσιασμοῦ.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησα ἀποκλειστικῶς σπουδάζων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσ-

σαν, καθ' ἃ ἀνέγνωσα ἐπιτροχάδην ἅπαντας σχεδὸν τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς, πολλάκις δὲ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς ἔμαθον μόνον τὰς κλίσεις καὶ τὰ ὁμαλὰ καὶ ἀνώμαλα ῥήματα, οὐδὲ στιγμὴν δὲ τοῦ πολυτίμου χρόνου ἀπώλεσα πρὸς μάθησιν τῶν γραμματικῶν κανόνων. Καθότι, γνωρίζων ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἁπάντων τῶν νέων τῶν ταλαιπωρουμένων ἐπὶ 8, ἐνίοτε δὲ καὶ πλείονα ἔτη ἐν τοῖς γυμνασίοις πρὸς μακροχρόνιον μάθησιν τῶν κανόνων, δύναται νὰ γράψῃ ἑλληνιστὶ ἐπιστολὴν χωρὶς νὰ κάμῃ ἑκατοντάδας χονδροειδεστάτων σφαλμάτων, συνεπέρανον ὅτι ἡ ἐν τοῖς σχολείοις μέθοδος εἶνε λίαν ἀκατάλληλος. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην δύναταί τις νὰ διδαχθῇ τελείως τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν διὰ μόνης τῆς πράξεως, τοὐτέστιν διὰ προσεκτικῆς ἀναγνώσεως τῶν κλασσικῶν πεζογράφων καὶ δι' ἀποστηθίσεως τῶν ὡραιοτέρων τεμαχίων ἐξ αὐτῶν. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἀκολουθήσας τὴν μέθοδον ταύτην ἔμαθον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὡς τινα τῶν ζωσῶν γλωσσῶν. Οὕτω καὶ γράφω ἑλληνιστὶ λίαν εὐχερῶς καὶ ἐκφράζομαι ἄνευ δυσκολίας ἐπὶ οἱουδήποτε ἀντικειμένου, χωρὶς οὐδέποτε νὰ λησμονήσω τὴν γλῶσσαν ταύτην. Γνωρίζω ἐντελῶς ἅπαντας τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς ἂν καὶ ἀγνοῶ ἂν οὗτοι σημειοῦνται ἢ οὔ ἐν ταῖς γραμματικαῖς. Ἐὰν δὲ συμβῇ ποτε ν' ἀνακαλύψῃ τις σφάλματα εἰς ἑλληνικὰ συγγράμματά μου δύναμαι ἑκάστοτε νὰ ἀποδείξω τὴν ὀρθότητα τῶν ἐκφράσεών μου ἀναφέρων τὰ χωρία τῶν συγγραφέων ἐν οἷς ἀπαντῶσιν οἱ ὑπ' ἐμοῦ μεταχειρισθέντες σχηματισμοί[1].

1. Εὐχαρίστως μανθάνω, ὅτι καὶ ὁ ἐμὸς ἀξιότιμος φίλος καὶ καθηγητὴς κύριος Ῥουδόλφος Βιρχώβ, ἐν Βερολίνῳ, ἔμαθε τὴν ἑλληνικὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τὰ ἀκόλουθα δὲ μοι ἀνακοινοῖ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. «Μέχρι τοῦ 13 ἔτους τῆς ἡλικίας μου εἶχον διδάσκαλον κατ' ἰδίαν ἐν τινι πόλει τῆς Πομμερανίας, ἱερακύρυκά τινα δευτέρας τάξεως, οὗτινος ἡ μέθοδος συνίστατο εἰς τὸ νὰ μεταφράζω καὶ γράφω πολλὰ ἐκ τοῦ προχείρου· οὐδέποτε δὲ μοι ἐπέτρεψεν οὗτος νὰ μάθω ἀπὸ στήθους κανόνα τινὰ, ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἐκ τῆς γραμματικῆς. Οὕτω ἡ μάθησις τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν μοι παρέσχε τοιαύτην εὐχαρίστησιν ὥστε μετέφραζον πολλάκις δι' ἐμαυτὸν χωρία, ἅτινα οὐδεὶς μοι ἐπέβαλλε. Ὅτε δὲ μετέβην εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Goslin τόσῳ εὐχαριστήθη ὁ διευθυντὴς τούτου μὲ τὰς γνώσεις μου ἐπὶ τῆς λατινικῆς, ὥστε μέχρι τῆς ἀποφοιτήσεώς μου ἀπὸ τοῦ σχολείου ἤμην ὁ ἰδιαίτερος αὐτοῦ εὐνοούμενος. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ὁ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς Griehen, πρότερον σπουδάσας θεολογίαν, μόλις ἠδύνατο νὰ νοήσῃ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφράζῃ τις καλῶς ἑλληνιστὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἀπὸ στήθους τὴν γραμματικὴν τοῦ Βούττμαν, διὸ καὶ μὲ ἤλεγχεν, διότι τὸν ἠπάτων. Καίτοι δὲ μετὰ προσοχῆς μὲ ἐπεστήρει καὶ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ ἐπ' ἐμοῦ ἀπηγορευμένον τι βοήθημα, μὲ παρηκολούθησε, πάντοτε ὑπόπτως ἔχων, μέχρι τῶν ἀπολυτηρίων μου ἐξετάσεων, ὅτε μὲ ἐξήτασε χωρίον τι ἐκ τῆς Καινῆς διαθήκης ἐν ἑλληνικῷ κειμένῳ· ἀφοῦ δ' ἐγὼ καλῶς ἀπεκρίθην εἰς τοῦτο, εἶπεν οὗτος εἰς τοὺς συνηγμένους διδασκάλους, ὄντας πάντας ὁμόφρονας περὶ τῆς καλῆς μου ἐπιτυχίας, ὅτι θὰ ψηφίσῃ κατ'

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ αἱ ὑποθέσεις μου ἐν Πετρουπόλει καὶ Μόσχᾳ ἀδιακόπως ἔβαινον κατ' εὐχήν. Ὡς ἔμπορος δὲ ἤμην τὰ μάλιστα προσεκτικὸς, διὸ καίπερ πληγεὶς ὑπό τινων σκληρῶν ἀτυχημάτων κατὰ τὴν τρομερὰν ἐμπορικὴν κρίσιν τοῦ ἔτους 1857, δὲν ἐβλάβην οὐσιωδῶς· τὸ ἀτυχὲς τοῦτο ἔτος μάλιστα μοὶ ἀπέφερε καὶ σμικρόν τι κέρδος.

Τῶν ἐπὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης σπουδῶν μου ἠρξάμην, μετὰ εἰκοσιπενταετῆ αὐτῶν ἐγκατάλειψιν, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1858, ἔχων διδάσκαλον τὸν ἀξιότιμον φίλον μου καὶ καθηγητὴν κύριον Ludwig von Muralt ἐν Πετρουπόλει. Ἔμαθον δ' αὐτὴν ταχέως καὶ μετὰ μικροῦ κόπου, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ἐκμάθει τὴν νέαν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν.

Συνιστῶ δὲ εἰς ἅπαντας τοὺς διευθυντὰς τῶν γυμνασίων καὶ τῶν σχολείων νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὰ σχολεῖά των τὴν ἐμὴν μέθοδον· νὰ διδάσκωσι τοὐτέστιν τὰ τέκνα των κατὰ πρῶτον τὴν νεοελληνικὴν ὑπ' αὐτοχθόνων Ἑλλήνων, τότε δὲ μόνον νὰ ἅπτωνται τῆς ἀρχαίας, ὅταν ταῦτα ὁμιλῶσι καὶ γράφωσιν εὐχερῶς τὴν νεωτέραν, πρᾶγμα κατορθούμενον ἐντὸς ἓξ μηνῶν περίπου. Οἱ αὐτοὶ δὲ διδάσκαλοι δύνανται εἶτα νὰ διδάξωσι καὶ τὴν ἀρχαίαν.

Ἐὰν ἀκολουθήσωσι δὲ οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐμὴν μέθοδον, θέλουσιν ἰδεῖ ὅτι οἱ εὐφυεῖς παῖδες ὑπερνικῶσιν ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς γλώσσης εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους, καὶ ὅτι μανθάνουσι τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὅπως καὶ ἄλλην τινὰ ζῶσαν γλῶσσαν, ὅτι ἑνοῦσι τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς καὶ ὅτι δύνανται νὰ γράφωσιν εὐκρινῶς περὶ οἱουδήποτε θέματος ἀναγομένου εἰς τὸν κύκλον τῶν γνώσεών των.

Δὲν εἶνε δὲ κεναὶ θεωρίαι ὅσα γράφω ἐνταῦθα, ἀλλὰ δυσκαταγώνιστα γεγονότα· τούτων δ' ἕνεκα ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ εἰσακουσθῶ. Θεωρῶ δὲ ὡς μεγίστην ἀδικίαν τὸ ὅτι ἐπὶ ὅλα ἔτη βασανίζονται οἱ παῖδες ἔτι καὶ σήμερον πρὸς σπουδὴν γλώσσης τινὸς, ἥν, καταλείποντες τὸ σχολεῖον γνωρίζουσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον καὶ πρότερον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰδικῶς τὰ ἀγγλικὰ λύκεια δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, τὸ μὲν εἰς τὴν ἑκουσίως γενομένην ἀσπαστὴν διάφορον προφορὰν τῆς ἑλληνικῆς[1], τὸ δὲ εἰς τὴν λίαν ἐ-

ἐμοῦ, διότι δὲν εἶχον εἰσέτι τὴν ἀπαιτουμένην ἠθικὴν ὡριμότητα ὅπως εἰσέλθω εἰς τὸ Πανεπιστήμιον· ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ διαμαρτύρησις αὕτη ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Περατώσας τὰς ἐξετάσεις μου μετέβην εἰς τὸ πανεπιστήμιον καὶ στερούμενος παντὸς βοηθήματος ἔμαθον τὴν Ἰταλικήν.

1. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡμιλεῖτο πρὸ 900 ἐτῶν ὅπως καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδι· διότι ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 988 μ. Χ. ἐγένοντο οἱ Ῥῶσσοι Χριστιανοὶ παρέλαβον πλῆθος ἑλληνικῶν λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν των, ἐν ᾗ ὁμιλοῦνται ὁμοιοτρόπως ὅπως καὶ τανῦν ἐν Ἑλλάδι. Ταῦτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ἑλληνικῶν

σφαλμένην μέθοδον, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ θεωροῦσι τοὺς τόνους λίαν περιττοὺς, μάλιστα δὲ καὶ κωλύματα, ἐνῷ ὅλως τοὐναντίον εἰσὶν οὗτοι οὐσιώδη βοηθήματα κατὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης. Πόσῳ δὲ δὲν ἤθελον εὐεργετικῶς ἐπιδράσει ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ πόσον δὲν ἤθελε προαχθῆ πᾶσα ἐπιστημονικὴ σπουδὴ ἐὰν οἱ ἐνήλικες παῖδες προσφκειοῦντο εἰς διάστημα 18 μηνῶν τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λαληθεῖσαν ὡραίαν, εὐηχον καὶ θείαν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, ὡς γλῶσσαν ζῶσαν, καὶ δὲν ἐλησμόνουν αὐτὴν κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον | Πόσῳ δ' εὐκόλως καὶ διὰ πόσῳ μικρῶν δαπανῶν δὲν ἤθελε κατορθωθῆ τοιαύτη τις πρὸς τοῦτο τείνουσα μεταβολὴ ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις; Δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω ὅτι πλῆθος ἀνδρῶν λογίων ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες πλὴν τῆς μητρικῆς αὐτῶν γλώσσης γνωρίζουσιν ἐντελῶς καὶ τὴν ἀρχαίαν, εἰσὶ κάτοχοι ὅλης τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, καὶ εὐχαρίστως θὰ ἐδέχοντο τοιαύτας θέσεις ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δι' ἀμοιβῆς μετρίας. Διὰ τοῦ ἑξῆς δὲ γεγονότος, ὅπερ ἐγὼ αὐτὸς πλειστάκις παρετήρησα ἐν Ἀθήναις, ἀποδεικνύεται πόσῳ ἡ γνῶσις τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς διευκολύνει τὴν τῆς ἀρχαίας· ἐμποροϋπάλληλοι οἵτινες ἐβαρύνθησαν τὸ στάδιον αὐτῶν καὶ ἀντικατέστησαν τὸ ἐργαστήριον διὰ τῆς αἰθούσης τοῦ σπουδαστοῦ, ἠδύναντο ἐν διαστήματι τεσσάρων μηνῶν ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ἐξηγῶσι τὸν Ὅμηρον καὶ αὐτὸν τὸν Θουκυδίδην.

Ὡς πρὸς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν εἰμὶ γνώμης ὅτι πρέπει νὰ σπουδάζεται μετὰ τὴν ἑλληνικήν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἐθεώρησα τὴν περιουσίαν μου ἀρκούντως ἱκανὴν ὅπως ἀποσυρθῶ τέλεον τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μετέβην χάριν περιηγήσεως εἰς Σουηδίαν, Δανιμαρκίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Αἴγυπτον, ἔνθα ἀνῆλθον τὸν Νεῖλον μέχρι τοῦ δευτέρου αὐτοῦ καταρράκτου ἐν Νουβίᾳ, ἐνταῦθα δ' ἐπωφελήθην τῆς περιστάσεως νὰ διδαχθῶ τὴν ἀραβικήν. Εἶτα ἐπορεύθην διὰ τῆς ἐρήμου ἀπὸ Καΐρου εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶτα μετέβην εἰς Πέτραν καὶ διῆλθον δι' ὅλης τῆς Συρίας, οὕτω δὲ εἶχον ἀδιάλειπτον εὐκαιρίαν πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν, ἧς τελειοτέραν σπουδὴν ἐπεχείρησα βραδύτερον ἐν Πετρουπόλει. Ἐπανελθὼν ἐκ Συρίας ἐπεσκέφθην κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1859 τὴν Σμύρνην, τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐσκόπουν δὲ νὰ μεταβῶ εἰς Ἰθάκην, ὅτε κατελήφθην ὑπὸ πυρετοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ λαμβάνω εἴδησιν ἐκ Πετρουπόλεως ὅτι ἤγειρε δίκην κατ' ἐμοῦ εἰς τὸ ἐμποροδικεῖον ὁ ἔμπορος Στέφανος Σολοφιὲφ, ὅστις πρότερον εἶχε χρεωκοπήσει καὶ ὅστις δὲν μοὶ ἀπέδωκε τὰ χρήματα οὔτε κατὰ τὴν πρώτην ὡρισμένην προθεσμίαν, καθ' ἣν εἴχομεν ὁρίσει ἵνα ἐντὸς τετραετίας πληρώσῃ τὸ ὅλον εἰς δόσεις καθ' ἕκαστον ἔτος. Ἔσπευσα λοιπὸν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Πετρούπολιν, ἐνταῦθα δὲ ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος ἰάθην ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ, ἐξέρδισα δὲ ταχέως καὶ τὴν δίκην. Ἀλλ' ὁ ἀντίδικός μου μὲ ἐνήγαγεν εἰς τὸ ἐφετεῖον, ἔνθα οὐδεμία δίκη περατοῦται, πρὶν ἢ παρέλθωσι τρία καὶ τέσσαρα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αὐτόθι παρουσία μου ἦτο ἀπαραίτητος, ἐπανήρχισα, ἄκων ὅλως, τὰς ἐμπορικάς μου ἐπιχειρήσεις, καὶ δὴ εἰς πολλῷ εὐρύτερον κύκλον ἢ πρότερον, οὕτως ὥστε ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1860 ἀνήρχετο ἡ ἀξία τῶν ὑπ' ἐμοῦ εἰσαχθέντων ἐμπορευμάτων ἐς ποσὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 10 ἑκατομμυρίων μαρκῶν. Ἀξιόλογος δὲ ἐπιχείρησις, πλὴν τοῦ ἰνδικοῦ καὶ τοῦ ἐλαίου ἦτο καὶ ἡ τοῦ βάμβακος, δι' ἧς, κατὰ τὰ ἔτη 1860 καὶ 1861, ὅτε εἶχεν ἐκραγῆ ὁ Ἀμερικανικὸς πόλεμος καὶ εἶχον ἀποκλεισθῆ οἱ δυτικοὶ λιμένες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπεκόμιζον μέγα κέρδος. Τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος παρήτησα μετ' ὀλίγον, ὅταν ὁ βάμβαξ ἐγένετο ἀκριβώτερος, ἤρχισα δὲ τὸ τοῦ τείου, οὗτινος εἶχεν ἐπιτραπῆ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1862 ἡ διὰ θαλάσσης εἰσαγωγή. Ἡ πρώτη τοῦ τείου παραγγελία μου πρὸς τοὺς κυρίους I. Henry Schröder καὶ Σ^ᵃ εἰς Λονδῖνον ἦσαν 30 κιβώτια· τούτων πωληθέντων εἰς τιμὴν λίαν συμφέρουσαν, παρήγγειλα 1000, εἶτα δὲ 4000 καὶ 6000, πρὸς δὲ τούτοις ἠγόρασα εἰς εὐθηνοτάτην τιμὴν καὶ ὅλην τὴν ἀποθήκην τοῦ τείου τοῦ κ. I. E. Günzburg ἐν Πετρουπόλει, ὅστις ἤθελε ν' ἀποσυρθῇ τοῦ ἐμπορίου· οὕτως εἰς διάστημα 6 μηνῶν ἐκέρδισα 140,000 Μάρκας ἐκ τείου, πρὸς τούτοις δὲ εἶχον καὶ 6 τοῖς ἑκατὸν ἐκ κεφαλαίων. Δὲν ἠδυνήθην ὅμως ν' ἀντιταχθῶ εἰς τὸν συναγωνισμὸν τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1862 καὶ 1863, ὅτε ἐξεράγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πολωνίᾳ, διότι διὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰσήγοντο λάθρα μέγισται ποσότητες τείου ἐν Ῥωσσίᾳ, ἐνῷ ἐγὼ ἤμην ἠναγκασμένος νὰ πληρόνω μέγα εἰσαγωγικὸν τέλος. Τούτου ἕνεκα ἐκποιήσας μετὰ δυσκολίας καὶ μικροῦ κέρδους τὰ ἐναπομείναντα ἐν τῇ ἀποθήκῃ μου 6000 κιβώτια τείου, ἀπεχώρησα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης.

Ἐπειδὴ εἰσήγηγον τὸ τεῖον διὰ τῆς Καινιγσβέργης ἕνεκα τοῦ μικροῦ εἰσαγωγικοῦ τέλους, ἔσχον τὴν εὐτυχίαν ν' ἀνανεώσω, τὰς διακοπείσας ἕνεκα τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου σχέσεις μου μετὰ τοῦ κ. Marcus Cohn καὶ υἱοῦ ἐν Καινιγσβέργῃ καὶ λάβω νέα δείγματα τῆς προνοίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐκτάκτου ἐπιδεξιότητος. Ἐγὼ ὅμως περιωρίσθην εἰς τὸ ἰνδικόν· διότι οὐ μόνον κάλλιστα ἐγνώριζον τὸ ἐμπόριον τοῦ εἴδους τούτου, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπρομηθευόμην αὐτὸ ἐκλεκτὸν καὶ εἰς μικρὰν τιμὴν ἀπὸ τὸν κύριον Henry Schröder ἐν Λονδίνῳ· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐγὼ αὐτὸς

ὀνομάτων, ἅτινα εὑρίσκομεν εἰς τὰς ἱερογλυφικὰς γραφὰς τοῦ αἰῶνος τῶν Σελευκιδῶν.

εἰσήγαγον μέγιστα ποσὰ ἐκ Καλκούττας καὶ οὐδέποτε κατέλιπον τὴν πώλησιν εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς ἢ ὑπαλλήλους μου, ὅπως ἔπραττον οἱ ἄλλοι ἔμποροι τοῦ ἰνδικοῦ ἐν Πετρουπόλει, ἀλλὰ παρευρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἀποθήκην ἐδείκνυον τοῖς ἐμπόροις τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔκλειον μετ' αὐτῶν τὰς συμφωνίας· οὕτω δὲ μὴ φοβούμενος συναγωνισμὸν εἶχον κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ ἰνδικοῦ καθαρὸν κέρδος 200,000 μάρκας, πλὴν τούτου δὲ 6 τοῖς ἑκατὸν ἐκ τοῦ κεφαλαίου.

Ἕνεκα τῆς ἀδιακόπου ταύτης ἐπιτυχίας καθ' ἁπάσας τὰς ἐμπορικάς μου ἐπιχειρήσεις εἶχον κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1863 περιουσίαν ὑπερβαίνουσαν καὶ αὐτὰς τὰς εὐχὰς τῶν τολμηροτέρων μου ὀνείρων. Οὐδέποτε ὅμως ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ἐνασχολήσεων τοῦ βίου ἐπαυσάμην σκεπτόμενος τὰ τῆς Τροίας, καὶ τὰ τῆς συμφωνίας ἡμῶν μετὰ τοῦ πατρός μου καὶ τῆς Μίννας κατὰ τὸ ἔτος 1850, τούτέστιν ν' ἀνασκάψω ποτὲ αὐτήν. Καὶ ἠγάπων μὲν τότε τὸ χρῆμα, ἀλλὰ μόνον ὡς μέσον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν μεγάλων σχεδίων μου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὡς εἶπον καὶ ἀνωτέρω, μετὰ δυσαρεσκείας ἀνέλαβον ἐκ δευτέρου τὰς ἐμπορικάς μου ἐπιχειρήσεις, ἀναγκασθεὶς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς μακροχρονίου δίκης μου μετὰ τοῦ Σολλόθιεφ, καθ' ἣν ἐζήτουν ἐνασχολησίν τινα καὶ περίσπασιν ἀπὸ τῶν δικαστικῶν φροντίδων. Ὅταν λοιπὸν τὸ ἐφετεῖον ἀπέρριψε τὴν ἔφεσιν τοῦ ἀντιπάλου μου καὶ οὗτος μοὶ ἐπλήρωσε κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1863 τὴν τελευταίαν δόσιν, ἤρχισα νὰ παραιτῶμαι πάραυτα τοῦ ἐπαγγέλματός μου.

Ἤθελον ὅμως, πρὶν ἀφιερωθῶ ὅλως τῇ ἀρχαιολογίᾳ καὶ ἐκπληρώσω τὰ ὄνειρα τῆς ζωῆς μου, νὰ γνωρίσω εἰσέτι τὸν κόσμον. Μετέβην λοιπὸν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1864 εἰς Τύνιδα, εἶδον εἶτα τὰ ἐρείπια τῆς Καρχηδόνος, ἐκεῖθεν δὲ μετέβην διὰ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐπεσκέφθην κατὰ σειρὰν τὴν νῆσον Κεϋλάνην, τὴν πόλιν Μαδρᾶς, τὴν Καλκοῦταν, τὴν Βεναρέσην, τὴν Ἄγραν, τὴν Δουκνόδ, τὴν Δέλχην, τὰ Ἰμαλάϊα ὄρη, τὸ Σιγναπόρε, τὴν νῆσον Ἰάβαν, τὴν Σαϊγόνην ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις καὶ διέτριψα ἐν Κίνᾳ δύο μῆνας, ὁπόθεν εἶτα μετέβην εἰς Χογκόγκην, Καντώνην, Ἀμόην, Φοοχόω, Σχαγκάην, Τιν-σὶν, Πεκῖνον, μέχρι τοῦ Κινεζικοῦ τείχους. Εἶτα μετέβην εἰς Ἰοκοάμαν καὶ Ἰεδδὼ ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ μικροῦ ἀγγλικοῦ πλοίου διὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ εἰς Καλιφορνίαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πορείαν ἐπειδὴ ὁ πλοῦς ἡμῶν διήρκεσε 50 ἡμέρας ἔγραψα τὸ πρῶτόν μου βιβλίον «Ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία» (τυπωθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1866). Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἐπορεύθην εἰς Νικαραγούαν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἡνωμένας πολιτείας, διὰ τῶν πλείστων τῶν ὁποίων διῆλθον. Εἶτα ἐπεσκέφθην τὴν Ἀβάναν καὶ τὴν πόλιν τοῦ Μεξικοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἔαρ τέλος τοῦ 1866 εὑρέθην εἰς Παρισίους, ὅπως διαρκῶς παραδοθῶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας, ἣν ἀπὸ τοῦδε ἐπ' ὀλίγον μόνον διέκοψα διὰ βραχέων ταξειδίων εἰς Ἀμερικήν.

['Ενταῦθα περατοῦται τὸ πρῶτον μέρος τῆς βιογραφίας τοῦ κυρίου Σχλίεμαν, ἤτοι ἡ περιγραφὴ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ σταδίου.

Εἶτα ὁ κύριος Σχλίεμαν διηγεῖται τὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ περιοδείας εἰς Ἰθάκην, Πελοπόννησον καὶ Τροίαν κατὰ τὰ ἔτη 1868 καὶ 1869, καὶ τὰς μικρὰς ἀποπειρατηρίους ἀνασκαφάς, ἃς τότε ἐνήργησεν. Τὸ ἔτος 1869 κατέτριψε σχεδὸν ὅλον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, εἶτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς Ἰσσαρλὶκ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1870. 'Ενταῦθα δ' εὑρίσκει εὐκαιρίαν νὰ μνημονεύσῃ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, κυρίας Σοφίας Σχλίεμαν, «Ἑλληνίδος, γεννηθείσης ἐν Ἀθήναις, ἥτις ἐμφορουμένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὅμηρον θαυμασμοῦ, μετέσχε μετὰ θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ μεγάλου ἔργου του». Εἶτα δὲ μνημονεύων διὰ μακρῶν τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἀγώνων, οὓς ἀμφότεροι κατέβαλον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἀνασκαφῶν ἐν Τροίᾳ, Μυκήναις καὶ Ἰθάκῃ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1872 μέχρι τοῦ 1879, ἐπάγεται ἐν τέλει τὰ ἑπόμενα.]

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ταξειδιά μου εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν ἤκουσα ἐπανειλημμένως ἐκφερομένην τὴν γνώμην ὅτι σπαταλῶ τὴν περιουσίαν μου εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς ὁρμώμενος ἐκ φιλοδοξίας καὶ ὅτι βλάπτω τὰ τέκνα μου[1], ἅτινα θὰ καταλείπω ὕστερον πάμπτωχα, κρίνω καλὸν νὰ διαβεβαιώσω τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ἂν καὶ δὲν θ' ἀναμιχθῶ εἰς τὸ μέλλον, ἕνεκα τῶν ἐπιστημονικῶν μου ἐνασχολήσεων εἰς ἐπιχειρήσεις κερδοσκοπικάς, ἀρκούμενος εἰς τὴν μετρίαν πρόσοδον τῶν κεφαλαίων μου, ἐν τούτοις ἔχω εἰσόδημα ἐτήσιον 200,000 μάρκας (ὧν αἱ μὲν 80,000 εἶνε ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῶν τεσσάρων οἰκιῶν μου ἐν Παρισίοις, αἱ δὲ 120,000 ἀντιπροσωπεύουσι τοὺς τόκους τῶν κεφαλαίων μου). Ἐκ τούτων δαπανῶ κατ' ἔτος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δαπανῶν τῶν ἀνασκαφῶν οὐχὶ πλείονας τῶν 100,000 μάρκων, καὶ καταθέτω κατ' ἔτος ὡς κεφάλαιον ἑτέρας 100,000. Οὕτω δ' ἐλπίζω ὅτι θέλω δυνηθῇ νὰ καταλίπω εἰς ἕκαστον τῶν τέκνων μου περιουσίαν, δι' ἧς θὰ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ἐπιστημονικὰς διερευνήσεις τοῦ πατρός των χωρὶς ποτὲ νὰ θίξωσι τὰ κεφάλαιά των. Ἐπιλαμβάνομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως καταδείξω τοῖς ἐμοῖς ἀναγνώσταις, ὅτι οὐδέποτε θέλω μεταχειρισθῆ ὡς ἐπάγγελμα τὴν ἐπιστήμην, ἣν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ μόνην ἀγαπῶ καὶ λατρεύω. Ἀνεκτίμητον ἄξιαν ἔχουσιν αἱ μεγάλαι συλλογαί μου τῶν τρωϊκῶν ἀρχαιοτήτων· οὐδέποτε ὅμως θέλω πωλήσει αὐτάς. Ἐὰν δὲ δὲν δωρῶ ταύτας ἐνόσῳ ζῶ, θέλω παραχωρήσει αὐτὰς διὰ τῆς τελευταίας θελήσεώς μου εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ ἔθνους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἠγάπησα καὶ ἐξετίμησα.

1. Ἔχω τέσσαρα τέκνα. Ἕνα υἱόν, Σέργιον (γεν. 1855) καὶ μίαν θυγατέρα, Nadeschda (γεν. 1861) ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, καὶ ἕνα υἱόν, Ἀγαμέμνονα (γεν. 1875) καὶ μίαν θυγατέρα Ἀνδρομάχην (γεν. 1871) ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου μου.

('Εκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Σπ. Μηλιαράκη).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

['Εκ τῶν τοῦ Ἐδμόνδου δὲ Ἀμίκις. Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τῆς δεκάτης ἐκδόσεως ὑπὸ***]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 85.

Ὅλον τὸ σκότος τοῦτο ἀφανίζεται ἐνώπιον τῆς λαμπρᾶς εἰκόνος τοῦ Σκουτάρεως. Ἀπερχόμενοι εἰς τὸ Σκούταρι ἐπ' ἀτμοπλοίου πολυαρίθμου συνεζητοῦμεν ὁ φίλος μου καὶ ἐγώ, ἂν τὰ πρωτεῖα τοῦ κάλλους ἀνήκουσιν εἰς τὴν παραλίαν ταύτην ἢ εἰς τὰς δύο ἄλλας τοῦ Κερατίου κόλπου. Ὁ Ὑοὺγκ ἐπροτίμα τὸ Σκούταρι, ἐγὼ τὴν Σταμπούλ. Τὸ Σκούταρι ὅμως μὲ κατέθελγε μὲ τὰς αἰφνιδίας μεταβολὰς τῆς ἀπόψεως, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων νομίζεις ὅτι παίζει μὲ τὸν ὅστις προσέρχεται ἐκεῖ ἐκ θαλάσσης. Βλέπων τὸ Σκούταρι ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, νομίζεις ὅτι εἶνε μεγάλη κωμόπολις, ἐκτεινομένη ἐφ' ἑνὸς λόφου. ἐὰν τὸ ἴδῃς ὅμως ἀπὸ τοῦ Κερατίου κόλπου, ἔχεις ἤδη τὸ θέαμα πόλεως. Ἀλλ' ὅταν τὰ ἀτμόπλοιον, περικάμπτον τὴν μάλιστα προέχουσαν ἄκραν τῆς ἀσιατικῆς παραλίας, ὑπάγει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν λιμένα του, τότε ἡ πρώην μικρὰ πόλις εὐρύνεται καὶ ὑψοῦται, οἱ σκεπασμένοι μὲ οἰκοδομὰς λόφοι ἀναπηδῶσιν ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, τὰ προάστεια ἐξέρχονται ἐκ τῶν κοιλάδων, αἱ ἐπαύλεις διασκορπίζονται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ἡ παραλία, ποικιλόχρωμος ἐκ τῶν οἰκίσκων, ἐκτυλίσσεται ἐπ' ἀθέατον, καὶ πόλις ὑπερμεγέθης, μεγαλοπρεπής, θεατρικὴ, ἥτις δὲν ἐξεύρεις ποῦ ποτε ἦτο κρυμμένη, ἀποκαλύπτεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν, ὡς κατὰ τὴν ἄρσιν ἀπειρομεγέθους θεατρικοῦ παραπετάσματος, καὶ σὲ κάμνει νὰ ἵστασαι ἔκπληκτος, ὡς ἀναμένων ν' ἀφανισθῇ πάλιν. Ἡ ἀπόβασις γίνεται διὰ ξυλίνης ἀποβάθρας μεταξὺ παμποικίλου πλήθους κωπηλατῶν, ἐνοικιαστῶν ἵππων, καὶ διερμηνέων, καὶ ἀνέρχεσαι διὰ τῆς κυρίας ὁδοῦ, ἥτις ἀνεβαίνει ἠρέμα ἑρπύζουσα διὰ μέσου οἰκίσκων ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων, σκεπασμένων μὲ κισσοὺς καὶ μὲ κλήματα, κήπων ὑλαμανῶν ἐκ τῆς βλαστήσεως, ὑποκάτω ὑψηλῶν σκιάδων κληματοφόρων, ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλων πλατάνων, αἵτινες οὕτως εἰπεῖν ἀποκλείουσι τὴν διάβασιν, διαβαίνεις ἐνώπιον καφενείων τουρκικῶν, μεστῶν ὀκνηρῶν Ἀσιατῶν, οἵτινες καπνίζουσιν ἐξηπλωμένοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους δὲν ἐξεύρω ποῦ· ἀπαντᾷς ἀγέλας αἰγῶν, βαρέα ἐξοχικὰ ἁμάξια, συρόμενα ὑπὸ βουβάλων ἐχόντων ἀνθοστεφῆ τὴν κεφαλὴν, χωρικοὺς μὲ φέσια καὶ μὲ σαρίκια, συνοδίας νεκρικὰς μουσουλμάνων, καὶ τάγματα τουρκισσῶν διατριβουσῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ, αἵτινες φέρουσιν ἀνθοδέσμας καὶ κλάδους. Νομίζει τις ὅτι βλέπει ἄλλην Σταμπούλ, ὀλιγώτερον μεγαλοπρεπῆ, ἀλλὰ φαιδροτέραν καὶ δροσερωτέραν παρὰ τὴν ἐπὶ τῶν ἑπτὰ λόφων. Εἶνε ὡς τις μεγάλη πόλις ἀγροτική· ἡ ἐξοχὴ εἰσβάλλει εἰς αὐτὴν ἀπανταχόθεν. Αἱ στενωποί, ἔχουσαι ἑκατέρωθεν μικρὰς κατακλείστους οἰκίας, ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσι διὰ κοιλάδων καὶ λόφων, καὶ ἀφανίζονται εἰς τὴν πρασίνην βλάστησιν τῶν κήπων καὶ περιβολίων. Καὶ εἰς μὲν τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πόλεως ἐπικρατεῖ ἡ ἄκρα ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς, εἰς δὲ τὰ χαμηλότερα ἀνακινεῖται ὁ θορυβώδης βίος τῆς παραθαλασσίου πόλεως· ἀπὸ τῶν μεγάλων στρατώνων, οἵτινες ἀναφαίνονται τῇδε κακεῖσε, ἐξέρχεται ἀνάμικτος θόρυβος φωνῶν, ᾀσμάτων καὶ τυμπάνων, καὶ χιλιάδες στρουθίων ἀναπηδῶσιν εἰς τὰς μονήρεις στενωπούς. Ἀκολουθοῦντες πομπὴν νεκρικὴν ἐξερχόμεθα πῆς πόλεως, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ περιώνυμον νεκροταφεῖον, ἀποπλανώμεθα εἰς μέγα δάσος κυπαρίσσων ὑψηλοτάτων, ὅπερ ἐκτείνεται ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ, ἔνθεν δὲ πρὸς τὸ Χρυσοῦν Κέρας, ἐπὶ εὐρυτάτου ὀρεινοῦ χώρου. Ἀπανταχοῦ πέριξ φαίνονται λευκοὶ ἐπιτύμβιοι λίθοι ἕως οὗ φθάνει τὸ βλέμμα, κατὰ σωρούς, κατὰ σειρὰς ἀτελευτήτους, ἐν μέσῳ θάμνων καὶ ἀνθέων ἀγρίων, ἐντὸς δικτύου ἀτελευτήτου στενωπῶν, μεταξὺ τῶν πυκνοτάτων στελεχῶν τῶν δένδρων, ἅτινα μόλις σοὶ ἐπιτρέπουσι νὰ ἴδῃς τὸν ὁρίζοντα, ὡς τινα φαεινὴν καὶ κυματοειδῆ λωρίδα ἐν ἀπόπτῳ. Προχωροῦμεν κατὰ τύχην διὰ μέσου τῶν ζωγραφημένων καὶ ἐπιχρύσων στηλῶν, ὀρθῶν τε καὶ ἀνεστραμμένων, μεταξὺ τῶν κιγκλίδων τῶν οἰκιακῶν τάφων, τῶν μικρῶν μαυσωλείων τῶν πασάδων, τῶν χονδροειδῶν στυλίσκων τοῦ ὄχλου, βλέποντες τῇδε κακεῖσε ἀνθοδέσμας μαραμμένας, καὶ κορυφὰς κρανίων ἀναφαινομένων ἐν μέσῳ τῆς ἀνασκαφείσης γῆς, καὶ ἀκούοντες ἀπανταχόθεν τὸν τρυγμὸν τῶν περιστερῶν, τῶν κρυμμένων εἰς τὰς κυπαρίσσους· ἐν τούτοις τὸ δάσος φαίνεται ὅτι ἐκτείνεται, ὅτι αἱ λίθοι βρίθουσιν, αἱ στενωποὶ πολλαπλασιάζονται, ὅτι ἡ ἐν ἀπόπτῳ φαεινὴ λωρὶς τοῦ ὁρίζοντος ἀπομακρύνεται, καὶ ὅτι τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου συμπροχωρεῖ ὁλονὲν μετὰ τῶν βημάτων μας· ἀρχίζομεν δὲ νὰ ἐρωτῶμεν ἑαυτοὺς πῶς θὰ ἐξέλθωμεν ἐκεῖθεν, ὅτε ἐξαίφνης ἐξερχόμεθα εἰς εὐρυτάτην δενδροστοιχίαν, ἥτις μᾶς φέρει εἰς τὴν εὐρυτάτην πεδιάδα τοῦ Χαϊδὰρ-πασᾶ, ὅπου συνηθροίζοντο αἱ μουσουλμανικαὶ στρατιαί, αἱ ἀπερχόμεναι εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν πολέμους, καὶ ἐκεῖθεν περιλαμβάνομεν δι' ἑνὸς βλέμματος τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ, τὴν Σταμπούλ, τὸ στόμιον τοῦ Κερατίου Κόλπου, τὸν Γαλατᾶν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον, κεκαλυμμένον ἐλαφρῶς ὑπὸ τῶν ἀτμῶν τῆς πρωΐας καὶ φέρον χρώματα παραδείσια, ἅτινα μᾶς συγκινοῦσι διὰ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀφίξεως.

Ἄλλην τινὰ πρωΐαν εὑρισκόμεθα εἰς μίαν ἅμαξαν τοῦ τροχιοδρόμου μεταξὺ δύο κολοσσιαίων μαύρων εὐνούχων, εἰς οὓς ὑπασπιστής τις τοῦ Σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Ἀζίζ ἀνέθηκε τὴν ἐντολὴν νὰ μᾶς ὁδηγήσωσιν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου Τσεραγὰν, κειμένου ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ προκαστείου τοῦ Μπεσσίκ-τασί. Ἐνθυμοῦμαι τὸ ἀόριστον αἴσθημα, ἀναμεμιγμένον μὲ περιέργειαν καὶ ἀποστροφὴν, ὅπερ ἐδοκίμαζα βλέπων μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν πλησίον μου καθήμενον εὐνοῦχον τοῦτον, ὅστις μὲ ὑπερέβαινε καθ' ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ εἶχεν ἐκτεταμένην ἐπὶ τοῦ γόνατός του χεῖρα ὑπερμεγέθη· ὁσάκις δ' ἐστρεφόμην, ὡσφραινόμην ἐλαφράν τινα ὀσμὴν πτητικοῦ ἐλαίου τοῦ βεργαμότου, ἥτις ἐξήρχετο ἐκ τῆς στιλπνῆς καὶ αὐλικώτατα τακτοποιημένης ἐνδυμασίας του. Ὅτε ἡ ἅμαξα ἐσταμάτησεν, ἔβαλα τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλακιόν μου, διὰ νὰ λάβω τὸ χαρτοφυλακιόν μου· ἀλλ' ἡ ὑπερμεγέθης χεὶρ τοῦ εὐνούχου μοῦ ἥρπασε τὸν βραχίονα ὡς ἁρπάγη σιδηρᾶ, καὶ οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ προσηλώθησαν εἰς τοὺς ἰδικούς μου ὡς διὰ νὰ εἴπωσι: — Χριστιανὲ, μὴ μὲ κάμῃς τὴν προσβολὴν αὐτὴν, εἰ δὲ μὴ σοῦ σπάνω τὰ κόκκαλα. — Κατέβημεν ἐμπρὸς εἰς μικρὰν μὲ ἀραβουργήματα κεκοσμημένην θύραν, διέβημεν μακρὸν διάδρομον, ὅπου μᾶς προϋπάντησε μακρὰ τάξις ὑπηρετῶν ἐν στολῇ, καὶ ἀφ' οὗ ἐφορέσαμεν τὰ συνήθη παπούτσια, ἀνέβημεν δι' εὐρείας κλίμακος, ἥτις ἔφερεν εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων. Ἐνταῦθα δὲν εἴχομεν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, ὅπως ἀναπαραστήσωμεν καθ' ἑαυτοὺς τὸ ἴνδαλμα τῆς αὐτόθι διανυομένης ζωῆς, διότι ὁ ἀὴρ ἦτο θερμὸς ἀκόμη ἐκ τῶν ἀναπνοῶν τῆς αὐλῆς. Τὰ πλατύτατα μὲ μεταξόπτιλλον καὶ ὁλοσηρικὸν σκεπασμένα διβάνια ἦσαν αὐτὰ ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων ἐκάθηντο αἱ ὀδαλίκισσαι τοῦ Μεγάλου Κυρίου. Ἀόριστός τις εὐωδία ζωῆς μαλθακῆς καὶ ἑορτασίμου ἐπλήρου ἀκόμη τὸν ἀέρα. Εἴδομεν πολλὰς αἰθούσας, κεκοσμημένας ἐν ῥυθμῷ ἀναμὶξ μαυρουσίῳ καὶ εὐρωπαϊκῷ, κομψοτάτας δὲ καὶ ὡραίας ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αὐτῶν ἁπλότητι, ἥτις μᾶς ἔκαμνε νὰ ὁμιλῶμεν ταπεινῇ τῇ φωνῇ· ἐν ᾧ οἱ εὐνοῦχοι, ψιθυρίζοντες ἐξηγήσεις ἀκατανόητους, μᾶς ἐδείκνυον ἄλλοτε μίαν γωνίαν, ἄλλοτε μίαν θύραν, μετὰ χειρονομίας εὐλαβοῦς, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ μυστηριωδεστάτου πράγματος. Τὰ μεταξωτὰ παραπετάσματα, οἱ μυριοχρώματοι τάπητες, αἱ ψηφοθετημέναι τράπεζαι, αἱ ὡραῖαι ἐλαιογραφίαι, αἱ τοποθετημέναι ἐναντίον τοῦ φωτὸς, τὰ ὡραῖα μὲ σταλακτίτας τόξα τῶν θυρῶν, ὧν μεταξὺ ἦσαν παρεντεθειμένοι ἀραβικοὶ κιονίσκοι, τὰ ὑψηλότατα κηροπήγια, ὅμοια μὲ δένδρα κρυστάλλινα, ἅτινα ἤχουν θορυβωδῶς κατὰ τὴν διάβασίν μας, διεδέχοντο καὶ συνεχέοντο μόλις θεαθέντα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φαντασίᾳ, ἥτις ἠσχολεῖτο ὅλη εἰς ἐπιδίωξιν εἰκόνων λαθραίων καθειῶν συναντηθεισῶν αἰφνιδίως καὶ ἐξ ἀπροόπτου. Δὲν μοῦ ἀπέμεινε δὲ ἄλλο τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν παρὰ τὴν αἴθουσαν τοῦ λουτροῦ τοῦ σουλτάνου, ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου ὅλην, γεγλυμμένου εἰς σταλακτίτας, εἰς ἄνθη κρεμάμενα, εἰς κροσσοὺς καὶ κεντήματα ἐναέρια, τόσον ἁβρὰ καὶ λεπτὰ, ὥστε νὰ φοβεῖσαι μὴ ἀποκοπῶσι μόλις ἐγγισθέντα ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ. Ἡ διάταξις τῶν αἰθουσῶν μ' ἐνθυμίζει ἀορίστως τὴν Ἀλάμβραν. Ἐβαδίζομεν κατεσπευσμένως ἐπὶ τῶν παχυτάτων ταπήτων, ἄνευ θορύβου καὶ σχεδὸν λαθραίως. Ἐκ δικλεμμμάτων δὲ εὐνοῦχός τις ἔσυρε σχοινίον, καὶ αἰρομένου πρασίνου τινὸς παραπετάσματος, ἐβλέπομεν δι' εὐρέος παραθύρου τὸν Βόσπορον, τὴν Ἀσίαν, χίλια πλοῖα, καὶ ἄπλετον φῶς· μεθ' ὃ ἠφανίζοντο τὰ πάντα διὰ μιᾶς· καὶ ἡμεῖς ἀπεμένομεν ὡς ἀποθαμβωμένοι ἐξ αἰφνιδίας τινὸς λάμψεως. Ἐκ παραθύρου τινὸς εἴδομεν λαθραίως μικρόν τινα κῆπον, περίκλειστον ἀπανταχόθεν διὰ τοίχων ὑψηλοτάτων, κομψὸν, σύμμετρον, μοναχικὸν, ὅστις μᾶς ἀπεκάλυψεν ἐν μιᾷ στιγμῇ χιλίας μυστικὰς μελαγχολίας ὡραίων γυναικῶν διψωσῶν ἔρωτα καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ὅστις παρευθὺς ἠφανίσθη ὄπισθεν τοῦ παραπετάσματος. Αἱ αἴθουσαι δὲν ἐτελείωναν ποτὲ, καὶ ὁσάκις ἔμελλε ν' ἀνοιχθῇ νέα θύρα, ἐπεσπεύδομεν τὸ βῆμα ὅπως ἐμφανισθῶμεν ἀπροσδοκήτως εἰς τὴν νέαν αἴθουσαν· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐβλέπομεν, οὐδὲ κἂν τὸ ἴχνος φορέματος, αἱ ὀδαλίκισσαι εἶχον ἀφανισθῇ, ἄκρα σιωπὴ ἐπεκράτει ἀπανταχοῦ, ὁ τριγμὸς, ὅστις μᾶς ἔκαμνε νὰ στρέφωμεν ὀπίσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν μετὰ περιεργείας, ἦτο ὁ τριγμὸς, ὃν ἐποίουν τὰ βαρέα ἀτλαζωτὰ παραπετάσματα, ἅτινα ἐπανέπιπτον ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῶν θυρῶν· ὁ δ' ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν κρυσταλλίνων κηροπηγίων ἦχος μᾶς ἐπεισμάτωνε δεινῶς, ὡς ἐὰν ὁ ἦχος οὗτος ἦτο ὁ ἀργυρόηχος καγχασμὸς ὡραίας τινὸς, ἥτις ἦτο κάπου ἐκεῖ κρυμμένη καὶ μᾶς ἐπαίζεν. Ἐπὶ τέλους ἐβαρύνθημεν νὰ πηγαίνωμεν καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς τὰ βωβὰ ἐκεῖνα ἀνάκτορα, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νεκροῦ ἐκείνου πλούτου, βλέποντες ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀντανακλωμένας εἰς τὰ κάτοπτρα τὰς μαύρας ἐκείνας μορφὰς τῶν εὐνούχων, τὸ τάγμα ἐκεῖνο τῶν συννόων ὑπηρετῶν, καὶ τὰ δύο ἐκπεπληγμένα πρόσωπα τῶν δύο τυχοδιωκτῶν ἡμῶν· ὅθεν καὶ ἐξήλθομεν τρέχοντες σχεδὸν, καὶ ἠσθάνθημεν χαρὰν μεγάλην, ὅτε ἐπανευρέθημεν εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων οἰκιῶν καὶ τοῦ βακενδύτου καὶ κραυγάζοντος ὄχλου τῆς συνοικίας τοῦ Τὸπ-χανέ.

Καὶ τὴν νεκρόπολιν τοῦ Ἐγεοὺπ πῶς νὰ τὴν λησμονήσω; Ὑπήγομεν ἐκεῖ μίαν ἑσπέραν περὶ δυσμὰς ἡλίου, καὶ μοῦ ἐκαπομένει πάντοτε ἐν τῇ μνήμῃ τοιαύτη, ὁποίαν τὴν εἶδα τότε καταυγαζομένην ἐκ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Κατκιον ἐλαφρότατον μᾶς ἔφερεν ἕως εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου, καὶ ἀνέβημεν εἰς τὴν «ἱερὰν γῆν» τῶν Ὀσμάνων διὰ στενωποῦ ἀποτόμου, περιωρισμένης ἑκατέρωθεν διὰ τάφων. Τὴν ὥραν ταύτην οἱ γλύπται, οἵτινες ἐργάζονται τὴν ἡμέραν πέριξ τῶν στηλῶν, καὶ ὧν τὰ ἠχηρὰ κτυπήματα ἀντηχοῦσι καθ' ὅλην τὴν εὐρεῖαν νεκρόπολιν, εἶχον ἤδη ἀναχωρήσῃ· τὸ μέρος ἦτο ἔρημον. Ἐπροχωρήσαμεν μετὰ περισκέψεως, περιβλέποντες μὴ ἐμφανισθῇ τὸ σοβαρὸν πρόσωπον ἰμάμη τινὸς ἢ δερβίσι, διότι ἐκεῖ ὀλιγώτερον παρ' εἰς οἱονδήποτε ἄλλον ἱερὸν χῶρον εἶνε ἀνεκτὴ ἡ βέβηλος περιέργεια ἑνὸς γκιαούρη· ἀλλὰ δὲν εἴδαμεν οὔτε κωνικοὺς πίλους, οὔτε σαρίκια. Ἐφθάσαμεν μετά τινος τρόμου ἕως εἰς τὸ μυστηριῶδες τζαμίον τοῦ Ἐγιοὺπ, οὗτινος τοὺς πυριλαμπεῖς θολίσκους καὶ τοὺς ἐλαφροὺς μιναρέδες εἴχομεν ἴδῃ χιλιάκις ἀπὸ τῶν λόφων τῆς ἑτέρας ὄχθης καὶ ἀπὸ ὅλων τῶν ὁρμῶν τοῦ Κερατίου κόλπου. Εἰς τὴν αὐλὴν, ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλης πλατάνου, ὑψοῦται ἐν εἴδει κιοσκίου, ἀδιαλείπτως φωτιζομένου ὑπὸ στεφάνης καυδηλῶν, τὸ μαυσωλεῖον, ὅπερ περικλείει τὸ σῶμα τοῦ περιωνύμου σημαιοφόρου τοῦ προφήτου, ἀποθανόντος μετὰ τῶν πρώτων μουσουλμάνων ὑπὸ τὸ Βυζάντιον, ἐπανευρεθὲν μετὰ ὀκτὼ αἰῶνας θαμμένον εἰς τὸ παράλιον τοῦτο ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ παρθηνοῦ. Ὁ Μωάμεθ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὸ τζαμίον τοῦτο, ὅπου ἔρχονται οἱ Παδισάχ, ὅπως περιζωσθῶσιν ἐπισήμως τὴν σπάθην τοῦ Ὀσμὰν, διότι τὸ τζαμίον τοῦτο εἶνε τὸ ἱερώτατον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως καὶ τὸ περικυκλοῦν αὐτὸ νεκροταφεῖον εἶνε τὸ ἱερώτατον τῶν νεκροταφείων. Πέριξ τοῦ τζαμίου, ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλων δένδρων, ὑψοῦνται τουρμπέδες σουλτανῶν, βεζίριδων, μεγιστάνων τῆς Αὐλῆς, περιεστεμμένοι μὲ ἄνθη, καὶ ἐξαστράπτοντες ἐκ τοῦ μαρμάρου καὶ τῶν χρυσῶν ἀραβουργημάτων, καὶ στολισμένοι μὲ πομπώδεις ἐπιγραφάς. Εἰς ἄλλο χωριστὸν μέρος ὑπάρχει ὁ ἐπιτάφιος ναΐσκος τῶν μουφτίδων, σκεπασμένος μὲ θόλον ὀκτάγωνον, ἐν ᾧ ἀναπαύονται οἱ μεγάλοι κληρικοὶ, ἐγκεκλεισμένοι ἐντὸς μαύρων θηκῶν, ἐφ' ὧν ἐπίκεινται ὑψηλότατα σαρίκια ἐκ βαμβακεροῦ λεπτοτάτου ὑφάσματος. Εἶνε πόλις τάφων, κατάλευκος, κατάσκιος, καὶ βασιλικῶς κομψὴ, ἥτις μετὰ τῆς θρησκευτικῆς θλίψεως ἐμπνέει ἴδιόν τι αἴσθημα εὐλαβείας κοσμικῆς, ὡς συνοικία τις ἀριστοκρατικὴ, σιγῶσα σιγὴν μεγαλοπρεπῆ. Διέρχεταί τις διὰ μέσου τοίχων λευκῶν καὶ κιγκλίδων λεπτοτάτων, ἐξ ὧν καταφέρεται εἰς στεφάνας καὶ κορύμβους ἡ βλάστησις τῶν ἐπιταφίων κήπων, καὶ προέχουσιν οἱ κλῶνες τῶν ἀκακιῶν, τῶν δρυῶν καὶ τῶν μύρτων, καὶ διὰ τῶν ἐκ σιδήρου ἐπιχρύσου τριχάπτων, ἅτινα περικλείουσι τὰ ἀψιδωτὰ παράθυρα τῶν τουρμπέδων, διαφαίνονται ἔνδον καταυγαζόμενα ἀπὸ μετρίου καὶ προσηνοῦς φωτὸς τὰ μαρμάρινα μαυσωλεῖα, ἐφ' ὧν φέρονται αἱ πράσιναι ἀντανακλάσεις τῶν δένδρων. Εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τῆς Σταμπούλ ἀναπτύσσεται μετὰ τόσης χάριτος ἡ μουσουλμανικὴ τέχνη τοῦ φαιδρύνειν τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου, καὶ ἐφιστᾷν ἐπ' αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἄνευ τρόμου. Εἶνε νεκρόπολις, ἀνάκτορον, κῆπος, πάνθεον, πλῆρες μελαγχολίας καὶ χάριτος, ὅπερ προκαλεῖ εἰς τὰ χείλη τὴν προσευχὴν συγχρόνως καὶ τὸ μειδίαμα. Ἀπανταχόθεν δ' ἐκτείνονται πέριξ αὐτοῦ τὰ κοιμητήρια, σκιαζόμενα ὑπὸ κυπαρίσσων προκιωνίων, διασχιζόμενα ὑπὸ δενδροστοιχιῶν ἑρπουσῶν ὀφιοειδῶς, κατάλευκα ἐκ μυριάδων στηλῶν, αἵτινες νομίζεις ὅτι κατακρημνίζονται πρὸς τὰ κάτω διὰ τῆς κλιτύος, ὅπως ὑπάγωσι καὶ βυθισθῶσιν εἰς τὰ ὕδατα, ἢ ὅπως συρρεύσωσι κατὰ μῆκος τῶν στενωπῶν, καὶ ἴδωσιν ἐκεῖθεν διερχόμενα φάσματα. Ἀπὸ πάντων δὲ τῶν σκοτεινῶν τούτων ἀποχωρητηρίων, ἀπομακρύνων ὀλίγον τοὺς κλάδους τῶν θάμνων, βλέπεις ἐν ἀπόπτῳ καὶ συγκεχυμένως πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν τὴν Σταμπούλ, ἥτις παριστᾷ τὸ θέαμα σειρᾶς ἀλληλοδιεδόχου πόλεων κυανοχρόων, ἀποχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων· πρὸς τὰ κάτω δὲ τὸν Κεράτιον κόλπον, ἐφ' οὗ λάμπει ἡ τελευταία ἀκτὶς τοῦ δύοντος ἡλίου· κατέναντι τὰ προάστεια Σουδ-λουτζὲ, Χαλιτζὶ-ὀγλοὺ, Πιρὶ-πασᾶ, Χὰς-κιόϊ, καὶ ἔτι ἀπώτερον τὴν μεγάλην συνοικίαν Κασὶμ-πασᾶ, καὶ ἀμυδρῶς πως τὴν κατατομὴν τοῦ Γαλατᾶ, ἀφανιζόμενα ἐντὸς φωτὸς γλυκυτάτου, ἀναφαινομένου ὑπὸ ποικίλας ἀποχρώσεις τρομώδεις καὶ σβεννυομένας, αἵτινες φαίνονται ὡς πράγματα ἀνήκοντα ὄχι εἰς τὴν γῆν ταύτην.

Ταῦτα πάντα ἀφανίζονται, καὶ εὑρίσκομαι διερχόμενος δύο μακρότατα γυμνὰ μακρυνάρια, ἐν τῷ μέσῳ δύο ἑκατέρωθεν ἀκινήτων σειρῶν προσώπων ἀπαισίων, ἅτινα φαίνονται ὡς πτώματα καρφωμένα εἰς τοὺς τοίχους. Οὐδέποτε ἐνθυμοῦμαι νὰ ἐδοκίμασα αἴσθημα ἀποστροφῆς τοιοῦτον, ἐκτὸς τῆς τελευταίας αἰθούσης τοῦ ἐν Λονδίνῳ μουσείου Tussaud, ὅπου διαφαίνονται ἐν τῷ σκότει οἱ φοβερώτεροι δολοφόνοι τῆς Ἀγγλίας. Εἶνε ὡς τι μουσεῖον φαντασμάτων, ἢ μᾶλλον τάφος ἀνοικτὸς, ἐν ᾧ εὑρίσκονται βαλσαμωμένοι ὡς μούμιαι τὰ περιωνυμότερα πρόσωπα τῆς ἀρχαίας ἐκείνης Τουρκίας, λαμπρᾶς, παραδόξου καὶ θηριώδους, ἥτις δὲν ὑπάρχει πλέον εἰμὴ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν γερόντων καὶ ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ποιητῶν. Εἶνε ἑκατοντάδες μεγάλων ἀνδρεικέλων ξυλίνων, χρωματισμένων καὶ ἐνδεδυμένων τὰ ἀρχαῖα φορέματα, ὀρθῶν καὶ ἐχόντων στάσιν ἄκαμπτον καὶ ὑπερήφανον, μὲ τὰς ὀφρῦς ἐπηρμένας, τοὺς ὀφθαλμοὺς διεσταλμένους, καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς λαβῆς τῶν ὅπλων, οἵτινες περιμένουσιν ἓν νεῦμα διὰ νὰ γυμνώσωσι τὼν μάχαιραν, ὅπως εἰς τοὺς παλαιοὺς καλοὺς χρόνους. Κατὰ πρῶτον ἔρχεται

ἡ οἰκία τοῦ Παδισάχ : ὁ μέγας εὐνοῦχος, ὁ μέγας βεζίρης, ὁ μουφτῆς, οἱ θαλαμηπόλοι καὶ οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοί, φέροντες ἐπὶ κεφαλῆς σαρίκια ποικιλόχρωμα, πυραμιδοειδῆ, σφαιρικά, τετράγωνα, ὑπερμεγέθη δὲ καὶ τερατώδη, μὲ καφτάνια ἐκ χρυσοϋφοῦς μεταξωτοῦ μὲ ζωηρότατα χρώματα, καὶ κατακέντητα, μὲ μανδύας μεταξωτοὺς κοκκίνους καὶ λευκοὺς, συνεσφιγμένους περὶ τὴν ὀσφὺν μὲ ζώνας ἀπὸ καζιμίρια, μὲ ἐπενδύτας καταχρύσους, μὲ τὸ στῆθος σκεπασμένον ἀπὸ πλάκας ἀργυρᾶς καὶ χρυσᾶς, καὶ ὅπλα ἡγεμονικά : δύο σειραὶ μορμολυκείων παραδόξων καὶ λαμπρῶν, ἅτινα ἀποκαλύπτουσι θαυμασίως τὴν φύσιν τῆς ἀρχαίας ὀθωμανικῆς Αὐλῆς, ἐπιδεικτικῶς κενοδόξου καὶ βαρβαρικῶς ὑπερηφάνου. Ἀκολουθοῦσιν οἱ παῖδες, φέροντες τὰς γούνας τοῦ Παδισάχ, τὸ σαρίκιον, τὸ ἐδώλιον καὶ τὴν σπάθην. Μετὰ τούτους οἱ φρουροὶ τῶν πυλῶν καὶ τῶν κήπων, αἱ φρουραὶ τοῦ Σουλτάνου, οἱ λευκοὶ καὶ οἱ μαῦροι εὐνοῦχοι, μὲ πρόσωπα μάγων καὶ εἰδώλων, στίλβοντες, καταστόλιστοι μὲ πτερὰ καὶ μὲ θυσάνους, μὲ πίλους περσικοὺς καὶ κράνη μετάλλινα εἰς τὰς κεφαλάς, μὲ σκούφους κοκκίνους, μὲ σαρίκια παράδοξα, ἐν εἴδει ἡμισελήνων, κώνων, πυραμίδων ἀνεστραμμένων· ὡπλισμένοι μὲ ῥάβδους χαλυβδίνας, μ' ἐγχειρίδια καὶ μὲ μάστιγας, ὡς συμμορία δολοφόνων καὶ δημίων· καὶ οὗτος μὲν βλέπει ἐν ἤθει περιφρονητικῷ, ἐκεῖνος δὲ τρίζει τοὺς ὀδόντας, τοῦ δὲ τρίτου προσέχουσι δεινοὶ αἱμοχαρεῖς ὀφθαλμοί, καὶ ὁ τέταρτος μειδιᾷ μετ' ἐκφράσεως σαρκασμοῦ σατανικοῦ. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται τὸ σῶμα τῶν γιανιτσάρων, μετὰ τοῦ ἁγίου πάτρωνός των, τοῦ Ἐμὶν μπαμπᾶ, κατεσκελεθρωμένου, φέροντος μανδύαν λευκὸν, καὶ ἀξιωματικοὶ ὅλων τῶν βαθμῶν, ὧν σύμβολα εἶνε τὰ διάφορα ἐν τῷ μαγειρείῳ ὑπουργήματα, καὶ στρατιῶται ὅλων τῶν τάξεων μὲ ὅλα τὰ ἐμβλήματα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ αὐθάδους ἐκείνου στρατοῦ, ὃν κατέστρεψε τὸ πυροβολικὸν τοῦ Μαχμούδ. Καὶ ἐνταῦθα ἡ χονδροειδὴς καὶ παιδαριώδης παραδοξολογία τῶν ἱματισμῶν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν ἀγρίας γελωτοποιΐας. Ἡ πλέον ἀχαλίνωτος φαντασία ζωγράφου δὲν θὰ ἠτό ποτε δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ νὰ σχηματίσῃ τόσον τρελλὴν σύγχυσιν ἐνδυμασιῶν βασιλέων, ἱερέων, λῃστῶν, γελωτοποιῶν. Οἱ «ὑδροφόροι», οἱ «παρασκευασταὶ τοῦ τσορβᾶ», οἱ «ἀνώτεροι μάγειροι», οἱ «ἀρχηγοὶ τῶν παραμαγείρων», οἱ στρατιῶται οἱ ἐπιφορτισμένοι ὑπουργήματα εἰδικά, διαδέχονται ἀλλήλους κατὰ μακρὰς γραμμὰς, μὲ τὰ σάρωθρα καὶ τὰ κοχλιάρια εἰς τὰ σαρίκια, μὲ τοὺς κωδωνίσκους κρεμαμένους ἀπὸ τῶν μανδυῶν, μὲ τοὺς ἀσκοὺς, καὶ μὲ τοὺς περιφήμους λέβητας, οἵτινες ἦσαν τὸ σύνθημα τῶν ἀνταρσιῶν, μὲ τοὺς μεγάλους δερματίνους των σκούφους, μὲ τὰς πλατείας των ἐφεσρίδας, αἵτινες καταπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ αὐχένος μέχρι τῶν ἰσχίων, ὡς οἱ μανδύαι τῶν νεκρομάντεων, μὲ τὰς γιγαντιαίας σπάθας, μὲ τοὺς καρκινοειδεῖς των ὀφθαλμοὺς, μὲ τοὺς ὑπερμεγέθεις κορμούς των, καὶ μὲ τὰ πρόσωπά των, διεστραμμένα εἰς ἔκφρασιν χλεύης, ἀπειλῆς καὶ ὕβρεως. Τελευταῖοι ἔρχονται οἱ βωβοὶ τοῦ Σεραγίου, μὲ τὸν μετάξινον βρόχον εἰς τὴν χεῖρα, οἱ νάννοι καὶ οἱ γελωτοποιοὶ, μὲ τὰ ἀποστροφῆν ἐμπνέοντα πρόσωπα εὐήθων ἐγκρυπτόντων ἐν ἑαυτοῖς ἶδν ἐχίδνης, καὶ στέμματα γελοῖα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὰ μεγάλα ὑελόφρακτα δωμάτια, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἐγκεκλεισμένοι ἐλοι οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, ἐπιχέουσιν εἰς τὸν χῶρον ἦθός τι ὁμοιότητος πρὸς ἀνατομικὸν μουσεῖον, ὅπερ καθιστᾷ ὁμοιοκληθέστερον τὸ ὅτι τὰ ὁμοιώματα ἐκεῖνα εἶνε ὅ,τι φαίνονται κατὰ πρώτην ὄψιν, ἤτοι πτώματα, ὅπερ κάμνει τὸν θεατὴν ν' ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον ἐκ φρίκης. Φθάσαντες εἰς τὸν μυχὸν τῆς αἰθούσης, ἐνομίσαμεν ὅτι διήλθομεν μίαν αἴθουσαν τοῦ ἀρχαίου Σεραγίου, ἐν μέσῳ ὅλης τῆς Αὐλῆς, ἥτις ἐπάγωσεν ἐκ τοῦ τρόμου, διότι ἤκουσε κραυγήν τινα ἀπειλητικὴν τοῦ Παδισάχ· ἐξελθόντες δ' ἐκεῖθεν καὶ ἀπαντήσαντες εἰς τὴν πλατεῖαν Ἀτ-μεϊδὰν τοὺς φοροῦντας μαῦρον ἐπενδύτην πασάδες, καὶ τοὺς νεζάμιδες, οἵτινες φέρουσι μετριοφρονεστάτην ζουαβικὴν στολὴν, ὦ! εἴπομεν καθ' ἑαυτοὺς, πόσον πρακτικὰ καὶ ἀξιέραστος εἶνε ἡ Τουρκία τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν!

Καὶ ἐκεῖθεν δὲ ἐπιστρέφω ἑκὼν ἄκων εἰς τὸ μέσον τῶν τάφων πάλιν, εἰς τὸ μέσον τῶν ἀναριθμήτων αὐτοκρατορικῶν τουρμπέδων, τῶν διεσκορπισμένων εἰς τὴν τουρκικὴν πόλιν, οἵτινες διατηροῦνται πάντοτε ἐν τῇ μνήμῃ μου ὡς μία τῶν κομψοτέρων φάσεων τῆς τουρκικῆς φιλοσοφίας καὶ τέχνης. Διὰ φιρμανίου μᾶς ἠνοίχθη κατὰ πρῶτον ὁ τουρμπὲς Μαχμοὺδ τοῦ μεταῤῥυθμιστοῦ, κείμενος ὀλίγον μακρὰν τοῦ Ἀτ-μεϊδὰν, ἐντὸς κήπου πλήρους ῥόδων καὶ ἰασμῶν. Ὁ τουρμπὲς οὗτος εἶνε ὡραῖος ἐξάγωνος ναΐσκος, σκεπασμένος μὲ στέγην μολυβοσκεπῆ, στηριζομένην ἐπὶ παραστάδων ἰωνικῶν, καὶ φωτιζόμενος ὑπὸ ἑπτὰ παραθύρων κλεισμένων μὲ κιγκλίδας ἐπιχρύσους, ὧν τινες βλέπουσι πρὸς τὴν κυριωτέραν ὁδὸν τῆς Σταμπούλ. Οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι εἶνε στολισμένοι μὲ ἀνάγλυφα καὶ μεταξίνους καὶ χρυσοϋφάντους τάπητας, Ἐν τῷ μέσῳ ἵσταται ὁ σαρκοφάγος, ἐφ' οὗ ἐπίκειται ὡραιότατα περσικὰ σάλια, καὶ ὑπεράνω τούτων τὸ φέσιον, ἔμβλημα τῆς μεταῤῥυθμίσεως, μὲ τὴν πτερωτὴν λοφιὰν ἀπαστράπτουσαν ἐξ ἀδαμάντων, καὶ περὶξ αὐτοῦ ἵσταται χαρίεν δρύφακτον, κοχλοκόλλητον, ὅπερ περικλείει τέσσαρα μεγάλα ἀργυρᾶ κηροπήγια. Παρὰ τοὺς τοίχους ἵστανται οἱ σαρκοφάγοι ἑπτὰ σουλτανῶν. Τὸ δάπεδον εἶνε ἐστρωμένον μὲ ψιάθους λεπτοτάτους καὶ ποικιλοχρόους τάπητας. Τῇδε κακεῖσε δὲ ἐπάνω πλουσίων ἀναλογείων λάμπουσι πολύτιμα κοράνια, γραμμένα μὲ χρυσοῦς χαρακτῆρας. Ἐντὸς δὲ πυξίδος ἀργυρᾶς ὑπάρχει μακρὰ λωρὶς βαμβακεροῦ ὑφάσματος, τυλιγμένη, σκεπασμένη ὅλη μὲ χαρακτῆρας ἀραβικοὺς, οὗ ἐχάραξεν ἡ χεὶρ τοῦ Μαχμοὺδ. Πρὶν ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον καὶ καθ' ὃν χρόνον ἔζη δεσμώτης ἐν τῷ ἀρχαίῳ σεραγίῳ, ἀντέγραψε μεθ' ὑπομονῆς ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τούτου τοῦ ὑφάσματος μέγα μέρος τοῦ Κορανίου, καὶ ἀποθνήσκων, διέταξε νὰ συμπαραληφθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον ἡ νεανικὴ αὐτοῦ ἀνάμνησις. Ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τουρμπὲ διαφαίνεται διὰ μέσου τῶν ἐπιχρύσων κιγκλίδων τὸ πράσινον χρῶμα τῶν κήπων καὶ φθάνει ἡ εὐωδία τῶν ἐν αὐτῷ ῥόδων· ζωηρὸν φῶς καταυγάζει ὅλον τὸν ναόν· ὅλοι οἱ ἦχοι τῆς πόλεως ἀντηχοῦσιν ἔνδον αὐτοῦ, ὡς ὑπὸ στοὰν ἄφρακτον, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐμφανίζονται εἰς τὰ παράθυρα καὶ ψιθυρίζουσι μίαν προσευχήν. Εἰς πάντα ταῦτα ὑπάρχει τι τὸ ἀρχαϊκὸν καὶ πρᾶον, ὅπερ συγκινεῖ τὴν καρδίαν. Φαίνεται ὡς νὰ ὑπάρχῃ ἐγκεκλεισμένη ἐντὸς τῶν τοίχων ἐκείνων ὄχι τὸ σῶμα ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ὅτι βλέπει καὶ ἀκούει ἀκόμη τὸν λαόν του, ὅστις διαβαίνει ἐκεῖθεν καὶ τὸν χαιρετᾷ. Ἀποδανὼν μετέβαλε μόνον κιόσκιον, ἀπὸ τὰ κιόσκια τοῦ σεραγίου μετέβη εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο, ὄχι ὀλιγώτερον χαρίεν, ὅπου πάντοτε φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τύρβης τῆς Σταμπούλ, μεταξὺ τῶν τέκνων του, καὶ πλησιέστερον μάλιστα πρὸς αὐτά, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ, ὑπὸ τὰ βλέμματα πάντων, ὅπου δεικνύει ἀκόμη πρὸς τὸν λαὸν τὴν ἀπαστράπτουσαν πτερωτὴν λοφιάν του, ὅπως ὅτε ἀπήρχετο εἰς τὸ τζαμίον, πλήρης ζωῆς καὶ δόξης, ὅπως προσευχηθῇ ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τοῦ Κράτους. Τοιοῦτοι δὲ εἶνε καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄλλοι τουρμπέδες, ὁ τοῦ Ἀχμὲδ, ὁ τοῦ Βαγιαζὴτ, ὅστις στηρίζει τὴν κεφαλήν του ἐπὶ πλίνθου κατασκευασθείσης ἐκ τῆς κόνεως, ἥτις συνελέχθη ἐκ τῶν φορεμάτων καὶ παπουτσίων του, ὁ τοῦ Σουλεϊμὰν, ὁ τοῦ Μουσταφᾶ καὶ ὁ Σελὶμ τοῦ Γ', ὁ τοῦ Ἀβδοὺλ-Χαμὶδ, ὁ τῆς σουλτάνας Ροξολανῆς. Εἶνε ναΐσκοι ἐπιστηριζόμενοι ἐπὶ παραστάδων ἐκ μαρμάρου λευκοῦ καὶ ἐκ πορφυρίτου, ἀπαστραπτουσῶν ἐξ ἀμβάρεως καὶ κόχλου· εἴς τινας δ' ἐξ αὐτῶν ῥέει ἐντὸς καὶ τὸ βρόχινον ὕδωρ ἐξ ὀπῆς τινος τοῦ θόλου, ἵνα ποτίζωνται ἐξ αὐτοῦ τὰ χόρτα καὶ ἄνθη τὰ πέριξ τοῦ σκεπασμένου μὲ μεταξόπτιλλα καὶ τρίχαπτα σαρκοφάγου· ἐκ δὲ τῶν θόλων κρέμανται ὠὰ στρουθοκαμήλων, καὶ χρυσαῖ κανδῆλαι, αἵτινες φωτίζουσι τοὺς τάφους τῶν βασιλοπαίδων, οἵτινες κεῖνται πέριξ τοῦ πατρικοῦ, καὶ οἵτινες φέρουσιν ἐπικείμενα τὰ ῥινόμακτρα, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς βρόχοι πρὸς στραγγαλισμόν των, ἴσως ὅπως ἐμπνευσθῇ εἰς τοὺς πιστοὺς μετὰ τοῦ ἐκ τῶν θυμάτων οἴκτου καὶ τὸ αἴσθημα τῆς μοιραίας ἀναγκαιότητος τῶν ἐγκλημάτων τούτων. Ἐνθυμοῦμαι δὲ, ὅτι ἕνεκα τῆς συχνῆς θέας τῶν εἰκόνων τῶν θανάτων ἐκείνων, ἤρχισα καὶ ἐγὼ νὰ αἰσθάνωμαι ἐν ἐμαυτῷ ὑποτασσομένην τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ἀπηνῆ ἰδέαν τοῦ συμφέροντος τοῦ Κράτους, ἥτις τὰς ὑπηγόρευσεν· ὅπως καὶ ἕνεκα τοῦ ὅτι καθ' ἕκαστον βῆμα, εἰς τὰ τζαμία, εἰς τὰς κρήνας, εἰς τοὺς τουρμπέδες, εἰς χιλίας εἰκόνας εὕρισκα μνημονευόμενον καὶ δοξαζόμενον τὸ ὄνομα ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου, ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ἐμαυτὸν οἰκειότερον πρὸς τὴν ἀπόλυτον καὶ ὑπερτάτην ταύτην ἐξουσίαν· ὅπως καὶ ἕνεκα τῆς ἀδιαλείπτου εἰς τὴν σκιὰν τῶν νεκροταφείων περιπλανήσεώς μου καὶ τῆς εἰς τοὺς τάφους προσηλώσεως τῆς διανοίας μου, ἤρχισα νὰ βλέπω ὑπὸ νέαν τινὰ, γαληνίαν σχεδὸν, ἔποψιν τὸν θάνατον, νὰ αἰσθάνωμαι ἐμαυτὸν ἡσυχώτερον καὶ ἀμεριμνότερον πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς ζωῆς, καὶ νὰ ἐνδιατρίβω ἀσμενέστερον εἰς σχολαίαν τινὰ φιλοσοφίαν, εἰς ἀόριστόν τινα περιπλάνησιν τῆς διανοίας, εἰς νέαν τινὰ ψυχικὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι τὸ καλίτερον ἦτο νὰ διέρχεταί τις τὸν βίον ὑπνώττων ἡσύχως καὶ ἀφίνων νὰ γίνεται ὅ,τι εἶνε γραμμένον. Καὶ τότε μὲ κατελάμβανεν αἰφνιδίως αἴσθημά τι ἀηδίας καὶ ἀποστροφῆς, ὁσάκις ἀπὸ τῶν γαληνίων ἐκείνων καὶ ἀμερίμνων σκέψεων μετέφερα τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰς καταπεπονημένας ἡμῶν πόλεις, τὰς σκοτεινὰς ἡμῶν ἐκκλησίας, τὰ κατάφρακτα καὶ ἔρημά μας νεκροταφεῖα.

Μεταξὺ τῶν εἰκόνων τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν ὑπάρχουσιν ἀναμεμιγμένοι καὶ οἱ δερβίσιδες, ἤτοι οἱ δερβίσιδες μεβλεβί (τὸ περιφημότερον τῶν τριάκοντα δύο ταγμάτων των), οἵτινες ἔχουσι τὸν γνωστὸν τεκὲν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Σταυροδρομίου. Ὑπῆγα ἐκεῖ προκατειλημμένος, ὅτι θέλω ἴδῃ πρόσωπα φαεινὰ ἁγίων, κατειλημμένα ὑπὸ ἐκστάσεων παραδείσου. Ἀλλὰ μεγάλως ἐψεύσθην τῆς προσδοκίας μου καὶ ἀπεγοητεύθην. Ἀλλοίμονον! καὶ τῆς πίστεως τῶν δερβίσιδων ἡ φλὸξ «λείχει τὸν ξηρὸν στήμονα». Ὁ περίφημος θεῖος χορὸς μοὶ ἐφάνη ψυχρὰ θεατρικὴ παράστασις. Εἶνε βέβαια ἄξιον περιεργείας νὰ τοὺς ἴδῃ τις εἰσερχομένους εἰς τὸ κυκλοτερὲς τζαμίον, τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, τυλιγμένους εἰς μέγαν μαῦρον μανδύαν μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν, τοὺς βραχίονας γυμνοὺς, ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῆς βαρβάρου, μονοτόνου καὶ γλυκυτάτης, ἥτις ὁμοιάζει μὲ τὸν ἄνεμον στενάζοντα διὰ μέσου τῶν κυπαρίσσων τοῦ κατὰ τὸ Σκούταρι νεκροταφείου, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀνειρεύεται μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς· καθὼς καὶ ὅταν στρέφωνται πέριξ καὶ προσκλίνωνται ἀνὰ δύο πρὸς τὸ Μιράμπ διὰ κινήματος μεγαλοπρεποῦς ἅμα καὶ χαύνου, ὅπερ προκαλεῖ ἀμφιβολίαν αἰφνιδίαν περὶ τοῦ φύλου των. Ὡραία σκηνὴ εἶνε καὶ ὅταν ῥίπτωσι κατὰ γῆς τὸν μανδύαν των διὰ ζωηροῦ τινος κινήματος, καὶ ἀναφαίνωνται καθ' ὁλοκληρίαν λευχείμονες, μὲ τὴν μακρὰν μαλλίνην ἐφεστρίδα, καὶ

ἐκτείνοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τὸ ἐρωτικώτερον, καὶ ἀναστρέφοντες τὴν κεφαλὴν, ἐξαπολύονται ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου εἰς τὴν περιστροφὴν, ὡς ἐξακοντιζόμενοι ὑπὸ χειρὸς ἀοράτου· καὶ ὅταν περιστρέφωνται ὅλοι ὁμοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τζαμίου, ἴσον ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων, χωρὶς νὰ ἐξέλθωσι μίαν τρίχα ἐκ τῆς οἰκείας ἕκαστος θέσεως, ὡς αὐτόματα περὶ τὴν βάσιν των, λευκοὶ, ἐλαφροὶ, ταχύτατοι, μὲ τὴν ἐφεστρίδα ἐξωγκωμένην καὶ κυματίζουσαν, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμικλείστους· καὶ ὅταν ὁρμῶσιν ὅλοι ὁμοῦ, ὡς κεραυνόπληκτοι ὑπὸ ὑπερανθρώπου τινὸς ἐμφανίσεως, καὶ ῥίπτωσι πρὸς τὸ ἔδαφος τὴν βροντώδη κραυγὴν 'Αλλάχ' καὶ ὅταν ἀρχίζουν ἐκ νέου καὶ κλίνωσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ φιλῶσι τὰς χεῖρας, καὶ περιστρέφονται, ξυρίζοντες τὸν τοῖχον, μετὰ βηματισμοῦ χαριεστάτου, ὅπερ εἶνέ τι διάμεσον μεταξὺ βήματος καὶ ὀρχήσεως—ἀλλὰ τὰς ἐκστάσεις, τὰς οἰστρηλασίας, τὰ ἠλλοιωμένα καὶ μεταμορφωμένα πρόσωπα, ὅσα εἶδαν καὶ περιέγραψαν τόσοι περιηγηταὶ, ἐγὼ δὲν τὰ εἶδα. Δὲν εἶδα εἰμὴ ὀρχηστὰς εὐκινητοτάτους καὶ ἀκαταπονήτους, οἵτινες ἐξετέλουν τὸ ἔργον των μετὰ μεγίστης ἀδιαφορίας. Εἶδα μάλιστα καὶ γέλωτας καταπνιγομένους· ἀνεκάλυψα νέον τινὰ δερβίσην, ὅστις οὐδόλως ἦτο δυσηρεστημένος, διότι εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένον τὸ βλέμμα κυρία τις 'Αγγλὶς, ἐπιφαινομένη ἐκ θεωρείου εὑρισκομένου κατέναντι αὐτοῦ· συνέλαβον δ' ἐπ' αὐτοφώρῳ καί τινας, οἵτινες, ἀντὶ νὰ φιλήσωσι τὴν χεῖρα τοῦ συντρόφου των, τὴν ἐδάγκανον κρυφίως, ἐν ᾧ οὗτοι τοὺς ἐξεδικοῦντο μὲ τσιμπήματα. Ὢ τοὺς ὑποκριτάς! Ὅ,τι μοὶ ἔκαμε πλειοτέραν ἐντύπωσιν ἦτο ἡ χάρις καὶ ἡ περὶ τὰς κινήσεις καὶ στάσεις κομψότης ὅλων τούτων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἦσαν πάσης ἡλικίας καὶ πάσης φυσιογνωμίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐζήλευον πολλοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χορευτῶν τῶν αἰθουσῶν· τοῦτο δὲ βεβαίως εἶνε προνομία τῶν ἀνατολικῶν φυλῶν, ὀφειλόμενον εἰς ἰδιαιτέραν τινὰ κατασκευὴν τοῦ σώματός των. Τὸ παρετήρησα δ' ἔτι κάλλιον ἄλλην τινὰ ἡμέραν, καθ' ἣν ἠδυνήθην νὰ εἰσχωρήσω εἰς μικρόν τι κελλίον τοῦ τεκὲ, καὶ νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον δερβίσην, ὅστις προπαρεσκευάζετο εἰς τὸ ἔργον. Ἦτο νέος ἀγένειος, ὑψηλὸς καὶ ῥαδινὸς, μὲ γυναικείαν φυσιογνωμίαν. Ἔσφιγγε περὶ τὴν ὀσφὺν τὸ λευκὸν στιχάριον, βλέπων ἑαυτὸν εἰς τὸ κάτοπτρον· ἐστρέφετο πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐμειδία, ἐψηλάφα διὰ τῶν χειρῶν τὴν λεπτήν του ὀσφὺν, διευθέτει ταχέως, ἀλλὰ φιλοκάλως καὶ μετὰ καλλιτεχνικοῦ τοῦ βλέμματος, ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐνδυμασίας του, ὥς τις γυνὴ, ἥτις θέτει τὴν τελευταίαν χεῖρα εἰς τὴν κόμμωσίν της· τωόντι δὲ φαινόμενος ὄπισθεν μὲ τὸν ποδήρη ἐκεῖνον χιτῶνα, ὡμοίαζε κατὰ τὸ σῶμα μὲ ὡραίαν νεάνιδα ἐνδεδυμένην διὰ τὸν χορὸν καὶ συμβουλευομένην τὸ κάτοπτρόν της . . . Καὶ ἦτο μοναχός! *Ὢ παράδοξα πράγματα τῇ ἀληθείᾳ!* καθὼς ἔλεγεν ἡ Δεσδέμονα πρὸς τὸν Ὀθέλλον.

Ἀλλ' ἡ ὡραιοτέρα τῶν τελευταίων μου ἀναμνήσεων εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Τσαμλιτζιὰ, ὅπερ ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς Χρυσοπόλεως. Ἐκεῖθεν ἀπέτεινα πρὸς τὴν πόλιν τὸ τελευταῖόν μου ὑγίαινε, καὶ ἡ ἐκεῖθεν θέα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξεν ἡ μεγίστη καὶ λαμπροτάτη ἁπασῶν τῶν μέχρι τοῦδε. Ὑπήγαμεν εἰς τὸ Σκούταρι περὶ τὸν ὄρθρον μὲ καιρὸν ὁμιχλώδη, ἐπεκράτει δ' ἀκόμη ἡ ὁμίχλη καὶ ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἀλλ' ὁ οὐρανὸς μᾶς ὑπέσχετο ἡμέραν γαληνίαν. Κάτωθεν ἡμῶν ἦσαν ἀποκεκρυμμένα τὰ πάντα, καὶ τὸ θέαμα ἦτο μοναδικόν. Ἀπέραντος τεφρόχρους ὁριζοντεία σκηνὴ, ἣν ἡμεῖς ἐβλέπομεν ὑπεράνωθεν, ὡς ἱστάμενοι ἐπάνωθεν αὐτῆς, ἀπέκρυπτε τὸ Σκούταρι, τὸν Βόσπορον, τὸ Χρυσοῦν Κέρας, ὅλην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἐφαίνετο ἀπολύτως τίποτε. Ἡ μεγάλη πόλις, μὲ ὅλα τὰ προάστεια καὶ μὲ ὅλους της τοὺς λιμένας, ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε χαθῇ. Ἦτο μία θάλασσα ὁμίχλης, ἐξ ἧς προεῖχε μόνον τὸ Τσαμλιτζιὰ δίκην νήσου. Καὶ ἡμεῖς ἐβλέπομεν τὴν τεφρώδη ταύτην θάλασσαν, φανταζόμενοι ὅτι ἤμεθα δύο πτωχοὶ ὁδοιπόροι, ἐλθόντες ἀπὸ τὰ μεσόγεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ φθάσαντες ἐκεῖ πρὸ τοῦ ὄρθρου, ὑπεράνω τῆς μεγάλης ἐκείνης ὁμίχλης, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ κάτω ἡ μεγάλη πρωτεύουσα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἐδοκιμάζαμεν μεγάλην ἡδονὴν παρακολουθοῦντες διὰ τῆς φαντασίας τὸ ὁσώραι αὐξάνον αἴσθημα τῆς ἐκπλήξεως καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδοκίμαζον οἱ ξένοι ἐκεῖνοι ὁδοιπόροι βλέποντες ἀναφαινομένην βαθμηδὸν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἐκ τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου τεφροχρόου πέπλου, τὴν πόλιν θαυμασίαν καὶ ἀπροσδόκητον. Καὶ τωόντι μετ' ὀλίγον ὁ πυκνότατος ἐκεῖνος πέπλος ἤρχισε νὰ διαῤῥηγνύεται ταυτοχρόνως κατὰ διάφορα σημεῖα. Καὶ εἴδομεν ἀναφαινόμενα τῇδε κἀκεῖσε, ἐπὶ τῆς εὐρείας ἐκείνης τεφρώδους ἐπιφανείας, ὡς τόσας ἀρχὰς πόλεως, αἵτινες ἐφαίνοντο ὡς νησύδρια, ἀρχιπέλαγος πολιχνῶν πλεουσῶν ἐν τῇ ὁμίχλῃ, καὶ διεσκορπισμένων κατὰ μεγάλας διαστάσεις· τὴν κορυφὴν τῆς Χρυσοπόλεως, τὰς ἑπτὰ κορυφὰς τῶν λόφων τῆς Σταμπούλ, τὴν κορυφὴν τοῦ Σταυροδρομίου, τὰ ὑψηλότερα προάστεια τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, τὸν λόφον τοῦ Κασὶμ-πασᾶ, σημεῖά τινα συγκεχυμένα ἐκ τῶν ἀπωτέρων προαστείων τοῦ Κερατίου κόλπου κάτω ἐκεῖ πρὸς τὸ Ἐγιοὺμπ καὶ τὸ Χάσ-κιοΐ· εἴκοσι μικρὰς Κωνσταντινουπόλεις, ῥοδοχρόους καὶ ἐναερίους, πλήρεις ἀπειραρίθμων ἄκρων λευκῶν, πρασίνων καὶ ἀργυροειδῶν. Μεθ' ὃ ἕκαστον τῶν ἄκρων τούτων ἤρχισε νὰ εὐρύνεται, νὰ εὐρύνεται, ὡς ν' ἀνυψοῦτο βραδέως ὑπεράνω τῆς ἀτμώδους ἐκείνης θαλάσσης, καὶ ἀνέκυπτον ἁπανταχόθεν ἐπιπλέουσαι χιλιάδες στεγῶν, θόλων, πύργων, μιναρέδων, οἵτινες ἐφαίνοντο ὡς νὰ εἶχον συῤῥεύση ἐκεῖ καὶ παραταχθῆ κατεπειγόντως, ὅπως εὕρωσιν εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν ἕκαστον, πρὶν καταληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἤδη ἐφαίνετο κάτωθεν ἡμῶν ὅλον τὸ Σκούταρι· ἀπέναντι ὅλη σχεδὸν ἡ Σταμπούλ· ἐπὶ τῆς κατέναντι ὄχθης τοῦ Κερατίου κόλπου τὸ ὑψηλότερον μέρος ὅλων τῶν προαστείων, ἅτινα ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ Γαλατᾶ ἕως εἰς τὰ Γλυκὰ Νερά· καὶ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου ὁ Τοπ-χανὲς, τὸ Φουντουκλοῦ, ὁ Δολμὰ-μπαγτσὲς, τὸ Μπεσὶκ-τασὶ, καὶ περαιτέρω, ἕως ὅπου φθάνει ἡ ὅρασις, πόλις παρὰ πόλιν, ἀπέραντοι ἐκτάσεις οἰκοδομῶν κλιμακηδὸν ὑπερκειμένων, καὶ πόλεις πλέον μακριναὶ, ὧν μόνον ἡ κορυφὴ ἐφαίνετο καταυγαζομένη ὑπὸ τῆς ἠοῦς διὰ κοραλλίνης πορφυρᾶς ἀνταυγείας. Ἀλλ' ὁ Κεράτιος κόλπος, ὁ Βόσπορος, ἡ θάλασσα ἦσαν ἀκόμη ἀποκεκρυμμένα. Οἱ ξένοι ὁδοιπόροι δὲν θὰ ἐννόουν τίποτε. Ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι ἡ ἀπέραντος πόλις ἦτο κτισμένη ὑπεράνω δύο κοιλάδων βαθειῶν, ἀδιαλείπτως ὁμιχλωδῶν, ὧν ἡ ἑτέρα εἰσεχώρει εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ νὰ ἐρωτήσωσιν ἑαυτούς· τί ἆρά γε ἦτο δυνατὸν νὰ κρύπτεται ἐντὸς τῶν μυστηριωδῶν ἐκείνων ἀβύσσων; Ἀλλ' ἰδοὺ, ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, τὸ τεφρῶδες χρῶμα τῶν τελευταίων ὁμιχλῶν διαλύεται—μεταβάλλεται εἰς κυανοῦν—λάμπει—φαίνεται τὸ ὕδωρ—κόλπος—πορθμὸς—θάλασσα—δύο θάλασσαι:—φαίνεται ὅλη, ἰδοὺ, ἡ Κωνσταντινούπολις, βεβυθισμένη ἐντὸς ὠκεανοῦ φωτὸς, κυανοῦ καὶ πρασίνου χρώματος, ὅστις φαίνεται πλασθεὶς πρὸ μιᾶς ὥρας. Ἆ! τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἂς εἶδέ τις ἤδη ἐκ χιλίων ὑψωμάτων τὸ κάλλος ἐκεῖνο, ἂς ἐξηρεύνησεν αὐτὸ εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας, καὶ ἂς ἐξέφρασεν ἤδη μυριοτρόπως τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν του· εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναφωνήσῃ, νὰ κραυγάσῃ καὶ πάλιν· συλλογιζόμενος δὲ ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὰ πάντα θ' ἀφανισθῶσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, διὰ νὰ μὴ εἶνε πλέον ἄλλο τι παρὰ συγκεχυμένη τις ἀνάμνησις, ὅτι ὁ πέπλος οὗτος τῆς ὁμίχλης δὲν θὰ ὑψωθῇ ποτὲ πλέον, ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην πρέπει ν' ἀποχαιρετίσῃ δι' ὑστάτην φορὰν τὰ πάντα . . . δὲν ἠξεύρω . . . νομίζει τις ὅτι ἀναχωρεῖ δι' ἐξορίαν, καὶ ὅτι ὁ ὁρίζων τῆς ζωῆς ἡμῶν σκοτίζεται.

Καὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας μᾶς κατέλαβεν ἡ πλῆξις. Ἡ διάνοια κεκοπιακυῖα δὲν ἀπεδέχετο πλέον τὰς νέας ἐντυπώσεις. Διεβαίνομεν ἐπὶ τῆς γεφύρας χωρὶς νὰ στραφῶμεν. Τὰ πάντα μᾶς ἐφαίνοντο μονοχρώματα. Περιεφερόμεθα ἀσκόπως, χασμώμενοι, καὶ ἔχοντες τὸ ἦθος δύο τυχοδιωκτῶν, οἵτινες διέλυσαν τὴν συντροφίαν των. Διηρχόμεθα ὁλοκλήρους ὥρας ἐνώπιον τουρκικοῦ καφενείου, ἔχοντες προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἢ εἰς τὸ παράθυρον τοῦ ξενοδοχείου, βλέποντες τὰς γαλᾶς, αἵτινες περιεφέροντο εἰς τὰς στέγας τῶν κατέναντι οἰκιῶν. Μᾶς εἶχε καταλάβῃ ὁ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς κόρος, καὶ εἴχομεν ἀρχίση νὰ αἰσθανώμεθα ὑπερισχύουσαν τὴν ἀνάγκην τῆς συννοίας καὶ ἐργασίας. Ἔπειτα βροχαὶ διήμεροι· ἡ Κωνσταντινούπολις μετεβλήθη εἰς ἀπέραντον βόρβορον, καὶ ἔγεινεν ὅλη φαιά. Τοῦτο δὲ ἐπέφερε τὴν κρίσιν. Μᾶς κατέλαβεν ἡ δυσθυμία, περιεφρονοῦμεν τὴν πόλιν, εἴχομεν γίνῃ αὐθάδεις, ὑβριστικοὶ, πλήρεις ἀξιώσεων εὐρωπαϊκῶν καὶ ὑπερηφανείας. Τίς ἤθελε μᾶς τὸ εἴπῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μας! Ἕως ποῦ δ' ἐπροχώρησε τὸ πρᾶγμα! Ἐπροχώρησε μέχρις ἀγαλλιάσεως παραφόρου καθ' ἣν ἡμέραν ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ Πρακτορείου τοῦ Αὐστριακοῦ Λόϋδ μὲ δύο εἰσιτήρια διὰ Βάρναν καὶ τὸν Δανούβιον! Ἐν τῇ ἀγαλλιάσει ὅμως ἡμῶν ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ σημεῖόν τι θλιβερὸν, τὸ ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποχωρισθῶμεν τοὺς καλοὺς ἡμῶν ἐν Σταυροδρομίῳ φίλους, μεθ' ὧν συνδιηνύσαμεν ὅλας τὰς τελευταίας ἐκείνας ἑσπέρας πλήρεις ἀγάπης. Πόσον θλιβερὰ εἶνε πάντοτε ἡ ἀνάγκη αὕτη τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ἡ ἀνάγκη νὰ κόπτῃς πάντοτε τοὺς δεσμοὺς, καὶ ν' ἀφίνῃς παντοῦ ἓν θρύμμα τῆς ἰδίας καρδίας σου! Οὐδαμοῦ λοιπὸν γῆς, οὐδαμοῦ τωόντι ὑπάρχει μία μαγικὴ ῥάβδος, διὰ τῆς ὁποίας νὰ δυνηθῶ μίαν ἡμέραν, καθ' ὡρισμένην ὥραν, νὰ φέρω ὅλους ὁμοῦ, πέριξ μεγάλης τινὸς ἑτοίμου πρὸς ἑστίασιν τραπέζης, ὅλους ὁμοῦ τοὺς καλούς μου φίλους, τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὰ τέσσαρα πέρατα τοῦ κόσμου: σὲ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὦ Σαντόρε, σὲ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὦ Σελὰμ, σὲ ἀπὸ τὰς ἀμμώδεις θῖνας τῆς Ὀλλανδίας, Τὲν Βρὶκ, σὲ, Σεγοβία, ἀπὸ τὸ Γουαδαλκεβὶρ, καὶ σὲ, Σααβέδρα, ἀπὸ τὸν Τάγον, διὰ νὰ σᾶς εἴπω μεγαλοφώνως ὅτι θὰ σᾶς ἔχω πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν μου! Ἀλλοίμονον! Ἡ ῥάβδος δὲν εὑρίσκεται, καὶ ἐν τούτοις τὰ ἔτη παρέρχονται, καὶ αἱ ἐλπίδες ἀφίπτανται.

Ἕπεται συνέχεια.

ΓΝΩΜΗ

Ἀντισθένους τοῦ Ἀθηναίου.

Συνεβούλευεν Ἀθηναίοις τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. Ἄλογον δὲ ἡγουμένων· — Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοί, φησί, γίνονται παρ' ὑμῶν μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονηθέντες.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν ἑστιατορίῳ.

Ὁ μάγειρος πρὸς τὸν κύριον τοῦ ξενοδοχείου.

— Σήμερα, βλέπω, ἔχομε πολὺ κόσμο, καὶ θαρρῶ πῶς δὲν θὰ φθάσῃ ἡ *σοῦπα*.

— Ῥίψε μέσα κάμποσαις τρίχες . . . ἔτσι θὰ κάμουμε μερικοὺς νὰ τὴν ἀφήσουν 'ς τὰ πιάτα των, καὶ τότε τὴν δίνουμε 'ς ἄλλους.

*
* *

Εἰς ἄλλο ἑστιατόριον εἷς ἐκ τῶν δαιτυμόνων, ὅστις εὗρε τὰ φαγητὰ ἄθλια, ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὸν λογαριασμόν του, λέγει πρὸς τὸν ξενοδόχον·

— Καὶ τώρα ἂς φιληθοῦμε.

— Πῶς; νὰ φιληθοῦμε; λέγει ἔκπληκτος ὁ ξενοδόχος.

— Ναί . . . γιατὶ θαρρῶ ὅτι δὲν θὰ ξαναϊδωθοῦμε πλέον.

*
* *

Προχθὲς ὁ βαθύπλουτος Ν*, διερχόμενος ἔμπροσθεν ἐπαίτου, τοῦ θέτει εἰς τὴν χεῖρα ἓν πεντάλεπτον.

— Νὰ ζήσῃς, ἀφέντη, λέγει ὁ ἐπαίτης, ὁ Θεὸς νὰ σ' τὸ πληρώσῃ χίλιαις φοραῖς.

Ὁ βαθύπλουτος ἀπομακρυνόμενος ὡς θυμωμένος.

— Μεγάλο πρᾶγμα, πενῆντα φράγκα!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*
* * Ἡ πεῖνα παρατηρεῖ διὰ τῆς θύρας τοῦ φιλεργοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν. (Φραγκλῖνος).

*
* * Ἡ ἀθρότης τῶν τρόπων εἶνε ἐκδήλωσις ἐσωτερικῆς ἀξίας, ἥτις οὕτω γίνεται μᾶλλον εὐπρόσδεκτος. Μόνον ὁ ἔχων μεγάλα προτερήματα δύναται νὰ εἶνε πάντοτε ἄθρὸς ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἄλλους συμπεριφορᾷ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ ἐν Λονδίνῳ τραπεζίτης Ῥότσχιλδ εἶνε τόσον ἐπιδέξιος παγοδρόμος, ὥστε διὰ τῆς ἄκρας τοῦ παγοπεδίλου αὐτοῦ δύναται παγοδρομῶν νὰ γράψῃ ὡραιότατα τὸ ὄνομά του.

Οὕτω πρό τινος διασκεδάζων ἐπὶ τοῦ πεπηγότος Ταμέσεως ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ πάγου τὴν ὑπογραφήν του ἀπαράλλακτον ὡς μετεχειρίζετο αὐτὴν εἰς τὰς τραπεζιτικάς του ἐργασίας. Μόλις εἶχεν ἀναχωρήσει ὁ Ῥότσχιλδ καὶ τις ὑπηρέτης ἐκεῖ παριστάμενος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀποκόψῃ τὸ τεμάχιον τοῦ πάγου, ἐφ' οὗ ἦτο ἡ ὑπογραφή, νὰ κολλήσῃ εἰς αὐτὸ ἀπόδειξιν ἐξοφλήσεως καὶ νὰ χαράξῃ ἄνωθεν τῆς ὑπογραφῆς: *Καλὸν διὰ διακοσίας γυλιάδας φράγκων.*

Ταῦτα πράξας ἔλαβεν ἄμαξαν καὶ μετέβη ἐν σπουδῇ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀγγλίας ἵνα ἐξαργυρώσῃ τὸ πρωτοφανὲς γραμμάτιον.

Ἀλλὰ φεῦ! Μεθ' ὅλην του τὴν προσοχὴν καὶ τὰς προσπαθείας, ὅτε παρουσίασεν εἰς τὸν ταμίαν τὸ πολύτιμον τεμάχιον τοῦ πάγου, ἡ ὑπογραφὴ εἶχεν ἐξαφανισθῆ ἕνεκα διαλύσεως αὐτοῦ.

Καὶ τὸ γραμμάτιον ἔμεινεν ὡς χάρτης ἄγραφος.

Ἄνθρωπος βαδίζων 12 ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ διανύων 1 λεύγαν καθ' ὥραν (4000 μέτρα) θέλει φθάσει εἰς τὴν σελήνην μετὰ 22 ἔτη, εἰς τὸν ἥλιον μετὰ 8,750 ἔτη, εἰς τὸν πλησιέστερον τῇ γῇ ἀστέρα μετὰ 4,375,000,000 ἔτη. Θέλει δὲ κάμει τὸν γῦρον τῆς γῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν εἰς 2 ἔτη καὶ 52 ἡμέρας.—*Ἅμαξα σιδηροδρόμου*, διανύουσα 15 λεύγας τὴν ὥραν, θέλει φθάσει εἰς τὴν σελήνην μετὰ 9 μῆνας, εἰς τὸν ἥλιον μετὰ 292 ἔτη, εἰς τὸν πλησιέστερον ἀστέρα μετὰ 145,000,000, θέλει κάμει δὲ τὸν γῦρον τῆς γῆς εἰς 26 ἡμέρας.—*Σφαῖρα τηλεβόλου* διανύουσα 1]10 τῆς λεύγας κατὰ δευτερόλεπτον, θέλει φθάσει εἰς τὴν σελήνην μετὰ 11 ἡμέρας, εἰς τὸν ἥλιον μετὰ 12 ἔτη, εἰς τὸν πλησιέστερον ἀστέρα μετὰ 6,000,000, τὸν γῦρον τῆς γῆς δὲ θέλει κάμει εἰς 30 ὥρας.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῶν χορῶν μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἀκόλουθον ἀνέκδοτον, ὅπερ ἀνέγνωμεν ἔν τινι ἐφημερίδι.

Πρό τινος, Ἀμερικανός τις, ἄνθρωπος πρακτικὸς ὡς πάντες οἱ τῆς φυλῆς του, εὑρίσκετο ἐν ἑσπερίδι, ἔνθα ἐγίνετο χορός.

Ὡς οἱ ἄλλοι προσκαλεῖ καὶ αὐτὸς εἰς χορὸν νεάνιδά τινα.

— Σᾶς ἀρέσει πολὺ ὁ χορὸς, κύριε; τὸν ἐρωτᾷ ἡ νεᾶνις κατά τι διάλειμμα τοῦ ἀντιχόρου.

— Ὤ, ὄχι, ὄχι πολύ . . .

— Σᾶς ἀρέσει ἡ μουσικὴ βέβαια;

— Ὤ, ὄχι· οὔτε ἡ μουσική.

— Ἀλλὰ τότε, διατὶ χορεύετε;

Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσῃ φιλοφρόνημά τι.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἀπεκρίθη ἀφελῶς·

— Χορεύω διὰ λόγους ὑγιεινοὺς, κυρία, διότι ὁ χορὸς μοῦ φέρει ἐφιδρώσεις . . .

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἡ ὑπὲρ τὸ μέτρον πάχυνσις τῆς κοιλίας εἶνε πάθησις, ἥτις ὄχι ὀλίγον βασανίζει τοὺς ἔχοντας αὐτὴν, καὶ ἧς μάτην θὰ ἐπειρῶντο νὰ ἀπαλλαχθῶσι. Δύνανται ὅμως οἱ μὴ παθόντες ἔτι, ἀλλ' ἔχοντες συμπτώματα προειδοποιοῦντα αὐτοὺς ὅτι δύνανται νὰ γείνωσι προγάστορες, νὰ πολεμήσωσι τὴν ἐμφάνισιν τῆς παθήσεως. Ἰατρικῶν χρείαν δὲν ἔχουσι πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἁπλῆς τινος καὶ τακτικῆς διαίτης, συνισταμένης εἰς τὴν χρῆσιν ὑδροθεραπευτικῆς, λουτρῶν δι' ἀτμοῦ, γυμναστικῆς ἢ ἄλλης ἀσκήσεως τακτικῆς, ὡς τῆς τοῦ σφαιριστηρίου. Ἀπαιτεῖται προσέτι ἀποχὴ ἀπὸ τὰ ἀλευρώδη, οἷον σούπας, μακαρόνια, καὶ ἀπὸ τὰ πολυποίκιλα φαγητά, ἀπὸ τὰ σακχαρωτὰ καὶ τὰ πλακούντια. Ὡσαύτως ἡ πόσις πρέπει νὰ εἶνε ὀλίγη, νὰ προτιμᾶται δὲ ὁ καθαρὸς οἶνος· τελευταῖον νὰ ἀποφεύγεται ὁ πολὺς ὕπνος.

ΑΘΗΝΗΣΙ, — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».